

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... frt 10.—

Félévre ... » 5.—

Negyedévre ... » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— Budapest, Szeptember hó 4. —

Alexander Bernát.

Midőn Alexander Bernát nevét leirom, félre vetem a különben igen becsült és megkövetelendő objektivitást. Mert Alexander Bernátról lehet igazat írni még akkor is, ha az ember annyira elfogult irányában, mint én. És én nagyon elfogult vagyok. Ha az én apró betűimet papirosra vetem, úgy érzem, mintha az ő keze vezetné az enyémet s ha nagy ritkán valami okos dolog jut eszembe, megfordulok: nem ő áll-e a hátam mögött és szuggerálja nekem ezt a gondolatot?

Mélyen érzem, hogy ez a tónus nem való egy arcképhez irandó szövegnek. De hát ne tekintsek arcképhez való szövegnek. Tekintsék egy bolondos ember fecsegésének, a ki egy emberről beszél, a kit szeret és tisztel és szeretné, ha mindenki ép úgy szeretné és tisztelné.

Tehát ismerek egy embert, fényes, fekete körszakállal, mely olyan fekete és olyan göndör, mint egy néger haja. Ebből a finom, fényes szakállrengetegből két telt ajak piroslik elő, melyekről a legokosabb dolgokat hallottam. Ezek az ajkak, ha beszélnek, finoman, szeretreméltóan mosolyognak, szinte szint és világosságot hintenek a róluk elszálló szavakra. Ha hallgatnak, könnyedén, harmonikusan simulnak egymáshoz, mintha csak egymáshoz mintázták volna.

A mi ritkaság. Ugy tapasztaltam, hogy kevés embernek jutott az alsó ajaknak egészen megfelelő felső ajak. Bizonyos diszszonancia, valami rejtélyes, benső háborúság van legnagyobbreszt közöttük, mely visszahat a lélek legmélyéig. Hol egymásra szorulnak, hol szögleteikben megkonyulnak, hol közepütt elválnak, hol idegesen rángatóznak, keresvén a kellő nyugalmas fekvést. És ezek az emberek aztán haragosai az életnek, haragosai önmaguknak, fásultak, közönyösek, üresek vagy betegek. Ha pap volnék s gyóntatószékem mellé térdelnének, megadnám nekik bűnhődtetés nélkül a bűnbocsánatot. Nem tehetnek róla: az ajkaik két különböző emberről valók.

S egy szabályos, barna férfiarcz épül ez ajkak fölébe, melyet egy nyílt férfias, pregnans homlok tetőz be. Szemei feketék, nem annyira gondolkodva, mint inkább látóan tekintenek körül. Azzal a nyugalmas látással, mely csak azoké, akik előtt megvan magyarázva, át van értve az, amit lát.

Tekintsék, nézzék idegen szemmel, közönyösen ezt az arcképet s akkor is úgy találják, hogy ez az arcz az intelligens, gondolkodó és értő egyénisége. Olyan arányos és harmonikus rajta minden vonás, olyan tisztult és nyugalmas, egy derült, befejezett életnézlet benyomását gyakorolja. Önök ismerik a filozofusok típusát? — Hasenlit a Sanyaró Vendéléhez, annak humora, annak igénytelensége nélkül. Egy félszeg, száraz, szinte nevetéséges alak ez, beretvált arcczal, hosszú, fésületlen hajjal, ócska kabáttal és piros zsebkendővel. Így képzelik az embereket, a kik a bölcsek kövét keresik. De Alexander Bernát olyan, mint a ki a bölcsek kövét már megtalálta.

Mikor találta meg? — Nem tudom.

Az élet és a gondolkodás legnagyobb problémája előtt állok. Ez a férfi ifjukorától fogva a könyvek fölé hajlott és a papirosból táplálkozott, mint annyi ezernyi más. Belemerült a tudományok abstrakcióiba, s nem vesztette el lábai alól a reális talajt, mint annyi ezer más. Dolgozott megfeszített erővel és dolgozik még mindig annyit, amennyi három embernek is sok volna. Dél előtt gramatikára tanít tiz-tizenkétéves gyerekeket, irodalomra, franczia, német nyelvre a magasabb realista tanulókat, azután megy az egyetemre és filozófiai kurzusokat tart. Este hirlapíró. Ir vezércikkeket, színházi kritikákat, tárczákat, amellet vezet egy pedagógiai folyóiratot, elolvassa négy irodalomnak minden termékét, ir könyveket, tart pedagógiai referádákat, ülésez, tanácskozik, vitatkozik. Nincs éjjele és nincs nappala s amellet egészséges, nyugodt, meglegedett és boldog. A mellett tökéletesen modern ember, szalonember, aki jól érzi magát társaságokban, ahol kifogástalan frakkban, fehér nyakendővel jelenik meg.

Széttekintve a mi dolgos embereink között ez a jelenség szinte megdöbbenő. Sápadt, ideges teremtesek mindannyian, akik irás és olvasás közben elfelejtettek beszélni, szerencsétlen, üvegburokban született Homunculusok, akik a mesterséges fényben uszva hiába iparkodnak reális talajra állani. Emberek, akik nem félnek istentől s nem tudnak egy nő arczába tekinteni, akik a legékebben tudnak beszélni a legszubtilisebb dolgokról, de egy perczig sem tudnak társalogni. Ezt a nagy többséget látva és érezve, hogy magam is közéjük tartozom, tapasztalati igazságnak kellene tekintenem, hogy a tudomány sorvaszt, hogy a munka kiszáritja a lelket, hogy a papiros megrövidíti az életet s hogy az abstrakció

egy természetellenes sáncz, mely elválaszt bennünket a valóságtól, ferdévé, élvezhetetlenné tesz bennünket.

Ha kifáradva a munkától, vidám kacagás riaszt föl meddő álmodozásaimból és láttam magam körül az eleven, sürgő, mozgalmas életet az ő ezernyi apró, kedves, színes vonásaival, akkor szeretném levetni a durva szőrcsuhát és közéjük menni gondtalan, gondolatlan, valóságos embernek. De ha Alexander Bernátot látom, vagy rá gondolok, akkor kétség és mélységes csüggedés fog el. Ugy érzem, hogy én a munkának és a gondolkodásnak csak formáit tanultam el tőle és azért olyan csüggesztő, emésztő ez az élet, mert nincs tartalma. Ugy találok, hogy a magamszőrű emberek üres garattal örölnék, azért kopnak el malomköveik. Istenem, minden embernek van agyveleje, de a gondolkodás oly ritka. Ritkább, semmint gondolnók. Azok az ezernyi emberek, akik éjjel-nappal könyveket bujnak, könyveket irnak, ezek azt hiszik, hogy gondolkodnak, pedig csak keresnek. Ha egy adatot találnak, azt gondolatnak tekintik s én is, ha jutok valami eredményre, azt hiszem, hogy gondolkodtam, pedig csak eszembe jutott valami. A valódi, a rendszeres, az alapos gondolkodás egy külön tehetség, még pedig egyike a legritkább tehetségeknek.

S úgy gondolom, hogy mivel olyan sok a tudománnyal és írással foglalkozó és olyan kevés a gondolkodó ember, azért olyan sorvasztó és természetellenes az észbeli munkálkodás. Mert akinek nem adatott meg a gondolkodás művészete, az eszik anélkül, hogy emésztene és ezzel elrontja magát. De maga a tudomány tápláló annak, aki meg tudja emésztetni.

Betegeknél, különösen idegbetegeknél, tipikus jelenség, hogy kételkedvén orvosuk diagnózisában, orvosi könyveket olvasgatnak és önmaguk csinálják meg a diagnózist. És ez a diagnózis mindig a legrémesebb, a legreménytelenebb. Olvasva a különböző szímtomákat, menten észlelik is őket magukon. Ugyanaz áll a filozófiai tudományokról is. A laikus, aki filozófiával foglalkozik, az megáll Schopenhauernél és megesküszik rá. S a szakszerű filozofusok is, ha megelégednek tanulmányaik pusztá reczipiálásával, egyoldalúak és egészségtelenek. Az a mondás, hogy egy teremő elme ellátja egész korát a maga igazságaival, nem áll egészen. Azt hiszem, hogy a gondolatot nem lehet mások helyett gondolni. Minden embernek külön-külön kell a maga számára újra megteremtenie a már meglevő igazságokat, úgy, amint Goethe kívánja:

Was du geerbt von deinen Vätern hast,
Erwirb es neu, um zu besitzen.

*

De hát nem a filozófiáról van szó, hanem Alexander Bernátról, akinek arcképével egyik működését, jelentőségét és érdemeit kellene bemutatnunk. Szükség volna erre az ismertetésre annál is inkább, mivel működésének főrészt nem olyan téren fejt ki, melyen a nagy közönség szeme függ. Különösen minálunk Magyarországon a tudományos működés szinte titokban, sötétben történik.

Főképen pedig a filozófiai tudományok iránt alig van fogékonyság a mi közönségünknel. De hát én nem vagyok képes arra, hogy Alexander Bernát működéséről egy rövidke cikkben számot adjak. Dolgozott évenként keresztül ismeretlenül, kapott akadémiai díjakat, anélkül, hogy az akadémia kebelébe fogadta volna Végre is publicisztikai működésével tett szert szélesebb körökben jó hírnévre. A nagy közönség és az írók elismerték finom érzéki aesthetikusnak, a tudósok egyik legképzettebb s legélesebben gondolkodó kollegáiknak. Ebben az esztendőben választották meg akadémikusnak és a mostani iskolai évvel megszűnt reáliskolai tanárnak lenni. A közoktatási miniszter a műegyetemen crealt neki tanszéket, ahol filozófiai és aesthetikai előadásokat fog tartani. Csiky Gergely halála óta pedig a sziniiskolában ad elő dramaturgiát.

Legyen ennyi elég. Gyengeségem, vagy talán erősségem, hogy az embereknel az egyéniség jobban érdekel engem, mint az érdemei s munkája. Egy megállapodott, harmonikus egyéniség az én érzésem szerint a legnagyobb érdem, melyre ember szert tehet. Mert sorvasztó, charlatan életet élünk s maholnap nem tudjuk többé: milyen egy egészséges, erős emberi Én.

Kóbor Tamás.

Találkozom sok leánynyal....

*Találkozom sok leánynyal,
Hol szökével, hol barnával,
Mosolyogva ha rám néznek,
Azt gondolom: megigéznék.*

*Ez oly szende, az oly pajzán,
Oh, de mennyi szép magyar lány!
Mind az isten szép remekje,
Üdvösségre van teremve.*

*Nehéz kérdés bús szívemnek:
Vajj! melyiket szeressem meg?
S a kétségtől és a vágytól
Szegény szívem úgy megfájdul.*

*— Óh, hova tünt az a korszak,
Mikor szívem egyé volt csak!
S ezer szívem ha lett volna,
Mind csak egynek adtam volna!...*

Sajó Sándor.

Lelkünk szabadságát ápoljuk gondosan s csak a végső szükség esetén kockáztassuk. Ez az eset, ha veszszük, csak igen ritkán szokott beállani.

*

A fejedelem sokat ad, ha semmit sem vesz el; és jót tesz velem, ha rosztat elmulasztja.

Montaigne.

Halálugrás.

Irta: MUNKÁCSY KÁLMÁN.

Kicsoda, honnan jött, senki sem tudta róla. Mintha valami hirtelen forgószél hozta volna ide valami ismeretlen mesebeli országból. És mégis egyszerre tele volt vele az egész főváros. Nagy csodálatos szőke hajával, — fényes, fehéres volt minden szála, mint az őszi Mária-szálak, — két szürke, világos szemével; úgy égtek azok fehér arczában, mint két izzó villamlámpa. Elszédült, aki belenézett. Valamennyi utcásarkon a színes londoni plakátokról az ő klasszikus ovál arcza mosolygott a járókelőkre. Thais, a megelevenült ókori Thais képe volt az a királyokat bódító hetaera észbontó, leplezetlen, pogány szépségével. Akárhol találkozott két ismerős, midőn üdvözltek egymást, bizonyosan megkérdezték:

— Nos láttá már Laját Mazepában?

Pedig még a nemzetiségével sem voltak tisztában az emberek. Sokféle nyelven beszélt, de mindegyiken hibásan. Akik a biográfiáját kutatták, a legképtelenebb ellentéteket sütötték ki. Némelyek a legexotikusabb adatokat bizonygatták, hogy egy kaukázusi herceg természetes gyermeke, a demokrata érzelműek ellenben megesküdtek, hogy hajdan nem egyszer pörölt velük a kapupénz miatt az édes anyja egy józsefvárosi primitív diák-tanyán. S ha őt magát kérdezték, felvonta a vállát és unottan intett a kezével.

— Schwamm drüber! Rózsafán termettem. Vagy talán inkább lóháton. Mit gondolnak, uraim!

Még ezt is elhitték neki. Mindent elhittek neki. Még talán azt is, hogy erényes.

Csodálatos ellentétekkel volt egész lénye tele. A naiv jószívűség cinikus romlottsággal párosult nála. Ma huzódzott, mint egy apáczanövendék, holnap a legutálatosabb tivornyát tombolta végig. Vasárnaponként rendesen kirándult a közeli falukba egyedül. Ott összeszedett egy pár parasztyereket a legcsendesebbek és legtisztességtudóbbak közül. Bement a korcsmába velük, tömte mindennel és versenyt fecsegett velük órákig gyermekes hiábavalóságokat. Egy este az *Angol királynő* terraszára, hol a pezsgős palaczkok már meglehetősen pirosra festették a hangulatot, valahogyan rongyos, vak hárfás tévedt. A Chypre-ba fürdő urak orrfintorítva szólították fel a pinczért kidobására. Laja nem szólt semmit, felkelt, kézenfogta a reszkető aggastyánt, maga mellé ültette, etette-itatta, azután hazavitte saját fogatán a piszkos koldustanyára. Faképnél hagyta az egész pezsgőztető társaságot. Máskor meg a korbácsa kórházba juttatta a komornáját, aki elfelejtette a fodorító vasat idején a spirituszra tenni. Tudta, hogy szép, de nem sokat látszott törődni vele. Megesett egyszer, hogy a haja színe fölött vitakoztak az urak lakásán. Divatszint akartak belőle csinálni a legközelebbi saisonra, de nem tudtak megegyezni.

— Laja, édes Laja, tizianvörös a haja, ugy-e bár?

— Nem, nem, aranybrabant!

— Lenszin, tiszta lenszin!

Laja befutott a hálósobájába és kis porcellán-tégelyt hozott ki. Kaczagva dobta közéjük.

— Ezt analizálják. Ezzel festem meg mindennap.

Pedig azt az illatos, puha haját soha sem érte festék.

Az éhes udvarlók úgy körülrajozták, mint a falánk legyek a meglepett cukros-szelenczét. Mikor már sehogyan sem tudott megszabadulni tolokodásuktól, egy este behívta őket a manège-be és karon fogott ott egy pupos, szőrös arczu jockeyt.

— Nos, mit akarnak tőlem? Elkéstek. John a szeretőm.

És mikor a hitetlen, gúnyos mosolygásukat látta, odavetette nekik.

— Vénuszt is Plutó kapta meg.

Hanem az ólalkodó, éhes farkascordába egy báránka is belekerült. Egy leányképi, rózsaszínes bőrű fiú, a hetedik huszárezred legfiatalabb kadétje. A mama katonája, — ahogy a kollégái elnevezték. Szótalan, szerény, magába vonuló gyerek, aki hallgatott, mikor pajtásai pikáns szerelmi kalandjaikról fecsegték és csak egy asszonyról tudott beszélni áradozva, ékesszólóan, elragadtatással: az édes anyjáról. Az izzó szempár magához csalta ezt a félénk, vaksi lepét is. A háttérbe huzódva, némán, szinte belekábulva szépségébe bámulta a távolból, mint a szenvedélyes csillagászok a végtelen űrben forgó égi testeket. De a szép szíren észrevette, felkereste és kihozta a homályból. Elvitte egy nap az ő pelyhes, meleg, bizarr fészkebe és búcsuzáskor kis alumínium-kulcsot nyomott a kezébe.

— Most már magad is ide találsz hozzám, ugy-e bár?

A furcsa viszony sokáig tartott, Lajánál feltűnően sokáig. A hoppon maradt habitúék roppantul indignálódtak fölötte és valósággal megvetették a szegény kis kadétot. Ugy szakadt meg, ahogy támadt. Laja egy nap nagyon megbosszankodott a szabónőjére. Az ostoba, a köpenye Stuart-gallérját megyszín selyem helyett vieux rose-al bélelte ki. És mikor alaposan kipörölte magát vele, egyszerre csak eszébe jutott, hogy ez a jelenlegi viszonya nagyon nevetséges és izetlen. Vénecske ő már arra, hogy még mindig hajas babákkal játszik. És mikor a szerelmes fiú, pontosan a megszokott órában, a rendes méla, álmodozó mosolylyal arczán bekopogtatott hozzája s a rendes helyére sietett, — az alacsony, kis törökdiványra, — gyöngéden eltolta magától.

— Megállj, fiacskám! Nem ide. Ül oda szépen a zsöllyére szembe velem. Komoly beszédem van veled.

A kadét ijedten, csodálkozva engedelmeskedett, Laja csöndes, hideg mosolygással nézte végig.

— A búcsuzás mindig kellemetlen. Minél gyorsabban kell átesni rajta. Én pedig búcsuzni akarok tőled, Lajkó! Búcsuzni szép csöndesen, röviden. Azt szeretném, ha barátságban válnánk el egymástól.

A kadét összeresztte, keze lecsuszott az ölébe. Sötét pirosság festette meg arczát. Csak nehezen tudta kinyögni:

— Mi történt hát, Laja?

Mióta ismerik egymást, most merte először tegezni.

Laja bizonytalanul megingatta érzéki, szép fejét.

— Semmi! Az Isten tudja! Valahogy egyszerre beteltem a sok édességgel és nyalakodással. Valami fanyart, erőset vágyom megint. Te pedig ezt nem adhatsz meg nekem, cukorbaba! De különben sincs semmi célja viszonyunknak. Nekem pénz kell, fogat, toilette. Noked meg csak a csókjaid kifogyhatlanok. El sem fogadnék egyebet tőled. Ez a hat hónap csupa poézis volt, itt az ideje a prózára gondolni.

A tiszt mozdulatlanul ült helyén. A szeme nyitva volt, de nem látott rajta. Fulladozott.

— Laja, nem mondasz igazat, nem mondatsz igazat! Rossz, kegyetlen tréfát üzesz velem. Tréfát csak ugy-e bár?

Laja türelmetlenül vágott közbe.

— Jobban megismerhetnél volna a hat hó alatt, barátom. Tudhatnád, hogy szemtelenül őszinte vagyok. Nem titkoltam, mikor megtetszettél, most sem titkolom, hogy meguntalak. Sajnálom, hogy úgy van, de hát így van; nem tehetek róla.

Azután megsimogatta a fiú hideg, reszkető kezét.

— De valahogy ne vedd nagyon szivedre a dolgot. A mézeshetek úgy is elmúltak, ami ezután következne, folytonos dekadencz lenne úgy is. Minden csak hangulat

a világon, barátom! A szerelem is az. A mai rendesen megfordítottja a tegnapiak. Ma még talán szeretsz, a hajadat téped, holnap meg már a nevemet is elfeleded. Így lesz, meglásd, publi, Csak légy az eszeden!

A fiu lassan, szomorúan, szemrehányólag emelte tekintetét a kegyetlen asszonyra.

— Neked semmi, nekem minden. Te sohasem szeretél. Én meg soha sem szerettem asszonyt kívül. csak az anyámat. Azt is elfeledtem éretted.

— Nos, hát hozzája menj vissza! Ő meg fog bocsátani, ő meg fog vigasztalni. Sokszor hallottam tőled, hogy nemes, puritán, ezüsthaju matróna. És én ki vagyok? Egy sárban született, festetthaju kurtisane. Lesz annyi izlésed, hogy örülsz a cserének.

Laja elhallgatott és unottan babrált ruhája ránczai között. Ásitott egyet. A kadét látta, hogy itt nincs többé keresni valója. Ingadozva felállott, sokáig keresgélte az asztalon sapkáját, pedig ott feküdt az előtte, valamit motyogott, talán búcsuszt. Laja felemelkedett.

— Nos, hova mégysz Lajkó? A mamához?

A sápadt arczu fiu kiegyenesedett és megerősítette ércztelen, reszkető hangját.

— Az atyámhoz megyek.

Azután kitámolygott az ajtón. Laja nyujtózott egyet, végigdőlt a kereveten. Eszébe sem jutott, hogy a Lajos atya még Königgräetznél elesett. Örült, hogy ilyen simán ment végbe a szakítás. Olyan jól érezte magát, mint mikor egy megunt ruháján tudhatott.

Este ott látta őt még a rendes helyén a nagy páholyban. Szomorubb volt és még halaványabb, mint rendesen. Tüntetőleg elsiklott fölötte tekintetével.

— Szegény fiu, szeretett! Még sajnál egy kicsit. No de majd elfeled!

És mikor este odahaza tüzre dobta a sok száraz virágot és rózsaszín levelet, amelyet tőle kapott, úgy érezte, hogy ő is sajnálja egy kicsit.

Mikor másnap reggel a komorna behozta rendes hirlapját, egy kompakt betűs újdonságra esett mindjárt a tekintete. Az a kövérbetűs, szenzációs hír a mindenkítől szeretett, kis szőke Eulenburg Lajos hadapród fel-tűnő öngyilkosságát tartalmazta.

Csunya, komor novemberi idő volt odakünn. Az ég minden oldalról be volt borulva, a szennyesszürke felhőkből lassan, nehezen zuhogott alá a hideg, őszi eső. Összeborzongott, nyakig magára huzta a takarót. Az újság a földre csuszott a kezéből. Fázni, félni kezdett. Úgy érezte, hogy a külső hideg, nyirkos levegő behatol a pórusain is, egészen a szívéig. Lehunyta a szemét, valami különös félelmes zsibbadtság lepte meg. És ebben a lázas, nyugtalan félálomban tarka-barka víziókban újra látta egész életét. Fogvaczogva, borzadva vette észre, hogy csodálatosképen végzete volt mindég mindenkinek, aki szeretettel közeledett feléje.

Születése anyja életébe került. Tíz éves korában a szabad folyóban fürödve, örvénybe került. Bátyja utána ugrott s hosszú, halálos küzdelem után megmentette, de másnap tüdőgyulladásba esett és a Hercules-termetű ifju nyolcz nap alatt elpusztult. Azután felnevekedett és elbukott. Mint valami sötét, éjféli kísértetjárás, vonult el szeme előtt összes lovagjainak halavány, fehérarcu csapata. A két testvér, az egymáson rajongva csüngő két testvér, aki miatta vált halálos, engesztelhetlen ellenséggé. A fényes nevű poéta, aki szerelmeért csak azt a fekete kis szövetdarabot nyerte üres szemüregére; a szoba setétjéből kidüldött szemmel bámult reá a délczag testőrkapitány; átlőtt melléből még csorgott a piros, buja vér. És a többi mind-mind. Rongyos, elzüllött alakok kavarogtak ronda csoportozatokban, azok, akik egykor selyem-

mel, arannyal fődözték lába minden nyomát. És a szőke-fürtös, szerelmes kis apród zárta be a szomoru sort.

Egész testében remegett, kiáltani akart, nem volt hangja, mozdulni sem volt képes. S hogy egyre cikáztak, keveredtek izzó agyában a fekete, rossz gondolatok, valami ijesztő sejtelemmé kezdtek azok tisztulni. Úgy lesz, úgy kell lennie. Őt, aki vesztét okozta mindenkinek aki szerette, az fogja elpusztítani, akit ő szeret. Eddig nem szeretett senkit. Sem anyát, sem testvért, sem szeretőt. Úgy gondolkozott mindig, hogy ezek az imádók épen úgy hozzátartoznak lényéhez, mint toillet-tejéhez a gyémántok, tarka-barka rozetták, pompónok. Nem is fog szeretni soha. Nem érezett melegebben, gyöngédebben soha senki iránt, összes diadalai hú társát kivéve: Haroldot, a pompás arabs paripát. Az, az lesz a visszafizető! Nos, ha el nem kerülheti a végzetet, jő-jön az mielőbb!

Egész napon át az ágyban maradt. Exaltált kedélyét csodálatosan megnyugtatta ennek a tragikus igazságszolgáltatás bekövetkezésének biztossága. Csak lámpagyújtáskor öltözködött fel, fáradt volt nagyon, halálosan kimerült; csak a komornájára támaszkodva birt a czirkuszig elmenni.

Egyenesen az istállókba ment. Harold, az épszinű mén a hófehér csillaggal homlokán, örvendő vihoggással fogadta. Hízkelve dörzsölődött hozzá, akár csak az emberek. Hiszen szerette ez is. Odaszoritotta fejét a tüzes állat fényes, meleg bőréhez. Valami ismeretlen fájdalmas érzés szoritotta össze a szívét. Úgy tetszett neki, hogy az okosszemű paripa csodálkozva fordítja feléje hosszú sörényes kis fejét.

Bement az öltözőjébe és lassan, figyelmesen öltözködni kezdett. Nagyon szép akart ma lenni. A fehér bársony lovagló-costumet vette magára, haját kibontotta, csak a kis zöld kucsmával szoritotta a fejére. A lovára a vagyont érő, vert ezüst orosz szerszámot tetette. Egy szavára dobta lábaihoz egy moszkvai herczeg ezt a megbecsülhetlen, ősi családi ereklyét.

A személyzet valóságos hódoló tisztelettel fogadta a folyosón. Hiszen szerelmes volt bele valamennyi, a francia champion-birkózótól kezdve az ökölnyi istállógyerekig. A gypszarczu Augustt hihetetlenül mély hajlongással nyitott ajtót neki. Az exotikus jelmezű indián yongleur a keze után kapkodott, hogy megcsókolhassa. Az igazgatóhoz sietett.

— Mi van ma a műsoron, direktor ur?

— A cserkeszleány a szürke Alival.

Laja kedvetlenül rázta meg a fejét.

— Nem kell. Ma nem akarom. Mazeppát akarom. Harolddal.

A szikár, fonnyadt képű igazgató összeránczolta homlokát, de nem szólott semmit sem. Hanem a fekete tábláról azért letöröltette a *Cserkeszleány*-t. Még ez a durva, kapzsi ember is keztyűs kézzel bánt vele.

Kis negyedóráig tartott a tapsvihar, amely a rondón való megjelenésekor fogadta. Beleremegett a czirkusz egész vasszerkezete. Diadalmasan, kihívóan nézett körül az óriási tömegben. Itt volt az ő egész rendes közönsége. A nagy páholy ma is tele volt a hetedik huszárezred tisztjeivel, csak a kis szőke kadét hiányzott közülök. Egy pár órával előbb bizonyosan a familiájánál jártak, eldarálták judás-képpel a részvét-formulát, gyűjtöttek is bizonyosan szép koszorura. Hanem azért ide eljöttek valamennyien. Tekintetük szomjasan, torkosan tapadt reá. Az a koncsor, éhes telhetetlen tekintet azt kérdezte: »Laja, Laja, ki lesz az utód? Visszavágott a szemével valamennyinek: »Te leszel!«

Az erkélyen egészen kihajolt egy kopasz, fogatlan, borotvált képű arisztokrata. Dupla monoklit csipetett a

szemére, hogy jobban lássa őt. Keservesen sóhajtozott közte. A földszint első sorában a sovány tragika, a görög hősnők híres ábrázolója, gukkerezte hosszasan. Hátrafordult a hosszuszakállu kritikushoz.

— Nézze, nézze doktor ur! Micsoda pose! Micsoda plasztika!

Itt-ott suttogtak, összedugták fejüket az emberek. Meghallotta egy-két szavukat. »Érte lőtte magát föbe!« — mondogatták. Egy-két mogorva öreg ur erősen csóválta a fejét és megvető pillantásokkal mérte őt végig, de a nagy tömegnek határozottan imponált cynikus közömbössége.

A zenekar rákezdte a rendes mazur-zenét. Egy párszor körüljárta lassu lépésben lovával a rondót. Az első sorok férfinépsége csak úgy nyelte azt a gyenge, szétfolyó illatot, amely ebből az asszonyból áradt, aki illatszert sohasem használt életében. Azután megkezdte a magas iskola rendes mutatványait abban az elegáns, bravuros, könnyed modorban, amelyhez csak ő értett. Folytonos ovációk között, pompásan ment minden, egészen az utolsó pontig, mikor a ló két lábára ágaskodik, majd hirtelen első térdeire bukik és komplementumot csinál a közönségnek.

Harold felágaskodott, de Laja nem engedte térdre ereszkedni. Megvágta korbácsával és hátrarántotta a feszítő zablát.

— Hopplá, hopplá! Feljebb Harold!

A ló prüszkölt, kapálódzott, de Laja vaskézzel tartotta. Szinte függélyes állást foglalt már el, és még mindig hátrább húzta. Szeme vad, félelmes tűzben csillogott, arca szokatlanul kipirult, kaczagott pajzánul, hangosan. Egy kézre fogta a kantárt, a másikkal csókokat szórt a tiszteknek:

— Adieu, adieu urak!

A paripa ingadozni kezdett. A gyengébb idegzetűek ijedten ugráltak fel helyükről. A kopasz mágnás botjával csapkodott, a tragika lelkesülten szavallta:

— Trecoeur Julia! Valóságos Trecoeur Julia a végjelenetben.

A nagy közönség tombolt, csak az igazgató lett egyre idegesebb. Bejött a rondóba és francziául felszólalt Lajának:

— Elég, elég kisasszony!

De Laja nem hallott semmit, csak feszítette tovább a kantárszárat. Majd egyszerre kihúzta mindkét lábát a nyeregből. Egy pillanat alatt halálos csenddé változott a tomboló zajongás.

A verejtékes állat már ugyszólván teljesen elvesztette az egyensúlyt. De egyszerre, mintha megérezte volna lovása borzalmas szándékát, megrázta magát és oldalt ugrott. A hirtelen hajlásnál Laja a porondra bukott. Az agyonkinzott paripa meg a következő pillanatban szörnyű zuhanással hanyatt vágódott.

A személyzet lelkendezve futott a köröndbe. A publikum egy része menekült, mások átugrálva a korlátokon, tolazkodtak a végzetes hely felé. Laja lehunyt szemmel, mozdulatlanul feküdt a sárga porondon, de még egyre mosolygott. A hamarosan beczipelt hordágyon vitték a szolgák öltözőjébe.

Mikor a bársonyruhát letépték róla, lassan magához kezdett térni. Csodálkozó, zavaros tekintettel bámult a körülötte állókra. Az odahívott orvos nem talált mást, mint itt-ott kis horzsolást a szép, tejszínű bőrön. Ivott egy kis vizet, azután megpróbált felemelkedni.

— És Harold? Hol van Harold? — kérdezte legelőször.

A púpos jockey felelt szomoruan.

— Vége van. Nyakát törte. Golyóra sem volt szükség.

Mély, nehéz, borzasztó sóhaj szakadt fel Laja ziláló melléből. Görcsösen megrándultak karjai. Hangja sötét volt és ijesztően tompa.

— Persze, hogy elpusztult. Előre tudhattam volna. Hiszen szeretett. Csak nekem nem árt semmi. Boszorkány vagyok; utálatos vagyok!

Elfödte arcát két kezével, könnyei megindultak csendesen.

Menjünk a paphoz...

Elég soká szeretettük egymást,

Elég soká gyötört a láng

Az irigyek s a jó barátok

Ujjal mutatnak már reánk.

Elég soká epedtem érted,

Szálljon szivedbe irgalom,

Hallgasd meg esdő unszolásom:

Menjünk a paphoz angyalom!

Ki ezt a verset írja hozzád,

Mig két szemében könny fakad,

Igaz, csak egy szegény poéta,

De hát te sem vagy gazdagabb.

Padlás-szobám nagyon szegényes,

De nálad sincs külön szalon,

Tűzd ezt a rózsát szőghajadba,

Menjünk a paphoz angyalom!

Valószínű, hogy éhezünk majd

S ha jő a tél, nem lesz tüziünk,

De akkor csókjainkból élünk

S ha fagyni fog — ölelkezünk.

A mig telik czérnára, türe

És tinta lesz az asztalon —

Nem csüggedünk a küzdelemben.

Menjünk a paphoz angyalom!

S ha háztetőnkre száll a gólya

És kis fiucska hoz nekiünk,

Nem, nem cserélünk tiz királylyal

És minden Krözust megvetünk,

Szivemből ekkor fog fakadni

Legszebb, legédesebb dalom,

Vedd föl fehér muszlin-ruhádat,

Menjünk a paphoz angyalom!

Ha életünk már télbe hajlik

S homályba vont az alkonyat,

Ifjan marad mindig szerelmünk,

Bár ifjuságunk elfonnyadt.

S együtt fogunk pihenni ott is,

Hol ránk borul a sirhalom,

Fond gömbölyű karod karomba,

Menjünk a paphoz angyalom!

Heltai Jenő.

Krónika.

— szept. 1-én.

Egy találmány.

Succi, a hirneves műbőjtőlő, mint Nápolyból írják, egy csodaszert fedezett fel, melynek a segítségével hetekig el lehet az ember minden táplálék nélkül, még pedig úgy, hogy e mellett testi erejében nem fogyatkozik meg a legkevésbé sem. A csodaszernak, a tudósítások szerint, az ad különös érzéket, hogy belőle egy üvegecske csak egy-két krajczárba fog kerülni, s ez a fölöttébb olcsó folyadék elégséges arra, hogy birtokában időtlen időkig nélkülözzünk minden táplálékot. A találmányra, mely a kísérletek tűzpróbáját már is kiállotta, Succi eddigé Olasz- és Augol-országban kapott szabadalmat. Firenzében egy élelmes vállalkozó gyárat épített, Nápolyban pedig hozzá is láttak már a csodaszert gyártásához.

Ez a szenzációs fölfedezés bizonyára arra van hivatva, hogy megváltoztassa a világ egész arczatát. Szinte beláthatatlan, micsoda nagy átalakulások fognak végbe menni a dolgok rendjében, ha az emberi cselekedetek legnagyobb mótora: az étvágy nem legyőzhetetlen erő többé, hanem csak hitvány inger, melyet az okos ember tetszés szerint fékez meg magában?! Micsoda semmiség a kormányozható léghajó a kormányozható gyo-

morhoz képest! De ha ez idő szerint még kiszámíthatatlanok is e nagy találmány következtetései, a legszerűebb kombináló képességgel is előre láthatók a következő

képek a közel jövőből:

I.

A segédhivatalban. (1902.)

A MINISZTER: Sanyaró ur, amint értesülök, kegyed nem hajlandó lemásolni....

SANYARÓ VENDEL: Bocsnat, Exellenciád, de nem kedvelem azt a fenyegető hangot.

A MINISZTER: Sanyaró ur, micsoda hangon beszél ön velem?

SANYARÓ: Ez az önérzet hangja, Kegyelmes Ur. Amint tetszik tudni, én független ember vagyok; nem vagyok rászorulva, hogy akármilyen bánásmódot eltűrjek....

A MINISZTER: (békítőleg.) Igen, igen, tudom, Sanyaró ur. Kegyed takarékos ember volt s Gellérthegyi szállójában legalább is három hordó Succi-elixir van már félre téve.

SANYARÓ: Négy, kegyelmes ur, négy. Akkor hagyom itt a minisztériumot, amikor akarom. S ha rosszul bának velem, én is elmegyek, mint a többiek. Akkor aztán lemásolhatják az írásaikat önök maguk, ha olyan görcsösen ragaszkodnak a hatalomhoz....

A MINISZTER: De, kérem, Sanyaró ur, jelenleg éppen nincs szó az ön távozásáról, hanem csak arról, hogy ha ön szíves volna....

SANYARÓ: De igenis a távozásomról van szó. Kijelentem, hogy megyek.

A MINISZTER: Édes, kedves Sanyaró ur, ne tegye ezt velünk! Ki másol nekünk, ki visel gondot ránk, ha ön is itt hagy bennünket?! Ezt érdemeltem Öntől?! Hisz én mindig.... (Elérzékenyedek; sir.)

SANYARÓ: (meghatva.) Az igaz, ön derék ember, kegyelmes ur. De ez a vén miniszteri tanácsos!... Nem, nem gondolok rá, mert előnt az epe. (Némi habozás

után.) Jól van hát; még ez egyszer: maradok. De csakis a kegyelmes ur kedvéért!... És azt kikötöm, hogy ez a vén ember....

A MINISZTER: (örömmel.) Akármít, kedves Sanyaró ur.

SANYARÓ: (nagylelkűen.) Végre is, belátom, hogy minden munkát még sem végezhetnek önök; a hatalmasoknak is szükségük van némi pihenésre, nekik is élniök kell. No jó, amit kimondtam, kimondtam. (Kezet ad.)

A MINISZTER: Köszönöm, nagyon köszönöm, kedves Sanyaró ur. (Félre.) Oh, mi szegény hatalmasok!

II.

Egy nagynevű festő életrajza. (Brockhaus 397-ik kiadásának 40-ik pótkötetéből 1922.)

»Éhkövy Títusz, a kitűnő magyar festő, 1894-ben született, jómódu szülőktől, akik 28 frt 47 krt hagytak reá. A kiválóan gyakorlatias gondolkodású, derék ifju nem tékozlta el az örökséget, mint kortársai közül anynyian, hanem egész vagyonát Succi-elixirekbe fektette. Hála anyagi függetlenségének, fennakadás nélkül végezhette tanulmányait, s aztán zavartalanul élhetett művészetének. Festményei közül legnevezetesebbek: az *Ábránd* (mely egy fekete retket ábrázol) meg: *A dözsölő diákok*, mely az 1917-iki nemzetközi kiállítás nagy aranyérmét nyerte. Ki ne emlékeznék az utóbbinak hatalmas színeire, s megdöbbenő igazsággal festett, jellemzetes alakjaira?! Az Imperial-sajtban duskálkodó két diák, arcukon a falánság daemóni szenvedélyének megrendítő kifejezésével, bizonyára felejthetetlen lesz mindazok előtt, akik a realizmus e remekművét látták. A nagy tehetségű művész korai halála (diszpepsziában halt meg 1920-ban) az egyik legnagyobb csapás, mely a képzőművészeteket mostanában érte. Életrajzi adataihoz pótlólag följegyezzük, hogy az elhunyt művész valóságos spártai életet élt, s a természetes eledelek gyönyörét csak hirtől ismerte. E tekintetben kissé szigorú gondolkodású is volt, mert egyik unokaöccsét, aki kicsapongó életet élt s vegetariáns tobzódásoknak adta át magát, minden vagyonából kitagadta«....

III.

Fragmentum egy irodalomtörténelemből. (A magyar és Szász irodalom története. Kiadta a Szász-nemzetség, 1932. A 18-ik kötetből.)

147. lap.... »Az *Arany ember*-t nagynevű szerzője a haladottabb kor igényeihez képest következőleg dolgozta át munkájának 20-ik kiadásában:

Timár nagy kisértések közt nézi a kincses zsákokat a vörös félhold fényénél. Már-már elbukik, midőn görcsökben vonagló kezei megragadják a zsebében felejtett Succi-elixirt. Hogy legyőzze a kísértést, felhajtja az üvegce egész tartalmát. Ez annyira lecsillapítja, hogy fittyet hányva a kincsekre, eltávozik, emigy dudolgatva: »Minek a barna én nekem, mikor én a szökét szeretem?!« Másnap visszaadja a kincseit Timeának, s egy év múlva férjhez adja Timeát Kacsukához. De Timea boldogtalan Kacsuka oldalán, mert beleszeretett Timárba. Kacsuka ezen annyira elbúsul, hogy melancholiájában elbujdosik, s a Senki-szigetére téved. Ott nőül veszi Noémit, s visszatér a Balaton partjára, de csak azért, hogy Krisztyán Tódor az ő bekecsében essék a rianásba, s neki költség holt híré. Aztán visszamegy a Senki szigetére s ma is boldogul él Noémivel, ha még azóta meg nem halt. Timár pedig becsületessége jutalmául nőül veszi az özvegy bár, de gazdag Timeát.«....

IV.

Marienbadban. (1906.)

Két sétáló összehalmozik.

NRO 1. Nos, hogy vagyunk?

NRO 2. Lassacskán, nagyon lassacskán. Eddig mind-össze harmadfél kilót tudtam fogyni. Hát ön?

NRO 1. Oh, én még addig sem vittem. Alig két kilót hagytam el mult havi éneimből.

NRO 2. Mi még csak hagyján; de nézze ott azt a szerencsétlen hájtömeget, a kít kerek kocsiban gurítanak a kuthoz!... Szegény pára!

NRO 1. Tudja-e, hogy ki az?

NRO 2. Nem én.

NRO 1. Succi, a nagyhirű Succi!

NRO 2. Succi, a nagy bőjtölő, a Succi-elixir föltalálója, az emberiség jóltevője?

NRO 1. Saját személyében.

NRO 2. De hát mi történt a szerencsétlennel?

NRO 1. Hát, mint ön is tudni fogja, a szegény ember egy milliárdot szerzett a fölfedezésével, s a nagy gazdagság elvette az esztét. Azóta egyebet se tett, csak evett, ivott, lakmározott.

NRO 2. S addig evett, ivott, lakmározott, míg ez lett a vége?...

NRO 1. Ön monda.

NRO 2. Igazán sajátságos, hogy a nagy föltalálók mind így megjárják a fölfedezésükkel.

NRO 1. A nagy geniek, az emberiség jóltevői soha sem boldogok.

Simplex.

Az utolsó próféta.

Lassalle Ferdinánd halála évfordulóján.

Él egy nép e földön, amelynek világtörténelmi nyelve nem a mi nyelvünk, amelynek világnézet-törvényei nem a mi törvényeink. Él egy nép a földön, amelynek hivatása, hogy örökösök a lelkek világhistóriája fölött, hogy megkorbácsoltassék az ő háta, ha zöld békanyál lepi be a morál vizeit, amelyeket ő tisztított meg négyszáz-öttszáz évvel előbb. És azután, amikor vérig korbácsoltatott volna; amikor arcát leköpdösték volna: elküldje a világnak az ő messiását, aki helyre-zökkenti a lelkek világhistóriájának megfenekest szekerét és előretolja néhány száz esztendővel annak kerekeit.

Az első embert, akit a világra hozott ez a szerencsétlen nép, Mózesnek hívták. Utánna jött a názáreti férfiú; az ő utóda az emberiség főpapi székében egy szegény hollandiai üvegcsiszoló, akit Baruch Spinoza néven köveztek meg akkoriban. Közbe még ráért e nép arra is, hogy oldalmozdulatot téve Arábia felé, megteremté Mahomed ibn Abdallaht.

Szegény, szerencsétlen nép. Miért jöttél e földre, hogy kinok között megszüld a messiást és szenvedj amiért őt a világnak adtad? Izis és Oziris oly szép dolgok és az ápis tisztelete sem megvetendő, miért kellett Mózeset létrehoznod, amikor formalisztikus papi nyüggé vált a piramisok vidékén a természetnek a tisztelete? Mi közöd volt neked a hatalmas római birodalom belső szétmálásához? Te nem élvezted a Scipiók és a Grachusok nagyságát, hát miért kellett épen neked megtisztitanod a Messalinák korát, miért kellett épp neked kisöpörnöd Rómából a provinciák gyűlevész isteneit?

Megtetted. És még tetőztet nyomorodat azzal, hogy amikor ismét megfakult a hit, amikor ismét egy

nagyot tágult az ember szíve és nem volt, ami azt betöltse: akkor megalkottad a te Baruch Spinoza nevű fiad által a panteizmust, mely már másfélszer év óta ott szunnyadt lelkedben.

Megtetted ezt is, ahogy el fogod küldeni a te messiásodat ezentúl, ötszáz év múlva is, ha majd elkopik az ereje annak a vallásnak, amelyet a te utolsó próféta fiad, Lassalle Ferdinánd alapított. El fogod küldeni; hiszen te mindig eljössz a magad megkorbácsoltatásáért, a magad leköpetéséért és aztán megteszed hivatásodat.

Csak egy pontján nem találalak a világtörténelemnek. Kerestelek és csodálkoztam: hol maradtál te, amikor 1789-et cselekedte meg az ember fia, amikor a marseillaiset és a carmagnolet énekelték. De a mikor aztán megengedtetted nekem, hogy közelebből hallhasam 1789. muzsikáját, akkor megtudtam, miért maradtál el. Miért nem volt Danton és Robespierre a te véredből. Akkor te nem lehettél ott, mert akkor az volt a kérdés, a vicomte urak parancsoljanak-e avagy a bourgeois. És mi közöd teneked ahhoz, hogy a vicomte parancsol-e avagy a bourgeois? Te nem tudtál parancsolni soha és nem tudtál engedelmeskedni soha; nem azért vagy, hogy az egyik osztály kezéből kivedd a hatalmat és letedd a másik osztály kezébe. Ahhoz gyöngé voltál mindig és a te országod csak a morál és az absztrakt ész világából való.

De nem lehettél ott azért sem, mert erőt kellett gyűjtened egy nagyobb dologra, mert közeledett az idő, amikor ismét messiás kellett a világnak. A vicomte és a bourgeois veszekedése hidegen hagyhatott, de amikor a fehér rabszolgák jajszaava hatott el hozzád, akkor nem maradhattál el. Csonka maradt volna hivatásod, ha nem te csináltad volna a világhistória legnagyobb vallását, ha nem a te fiad küzdött volna a szegények és a nyomorult elnyomottak kenyeréért.

1864. augusztus 31-én halt meg Lassalle Ferdinánd; párbajban ölte meg Janko von Rakowitz ur — minthogy ma már nem öl az Isten közvetlenül, ahogy Mózeset megölte a zsidók büneért és minthogy kiment szokásból a keresztfa is, amelyen a názáreti Jézus halt meg tizennyolc száz esztendővel ezelőtt. Negyven éves volt, amikor meghalt, de ki látott még öreg messiást? Hiszen harminczhárom év a klasszikus idő; ennyi ideig élt Mózes is, ha elveted a Midián földén és a pusztán eltöltött időt.

Még abban is követte Lassalle Ferdinánd elődeinek a példáját, hogy csak három évig működött e földön és e három év alatt merítette ki az üzenetet, melyet a világnak elmondani akart.

És folytatása volt ez az üzenet annak az ígének, amelyet már akkor hirdettek az ő elődei. Akkor, Mózes idejében, a midőn még szegény volt mindenki s azért csak konstatálni kellett az éhezők jogát, mert se éhezők nem voltak, se a föld javaiban dúskálkodók. És akkor, Jézus idejében, amikor meg már nagyon brutális volt az ember arra, hogy befogadja a szegények jogának tanítását és tulságosan nyomorult és hitetlen arra, hogy csak egy percig is levegye az égről a szemét és ezzel a földi éhezéssel foglalkozzék.

Folytatta Lassalle az üzenetet, de nem a régi ígét hirdette többé. Ő nem tanította többé, hogy a gazdagnak kötelessége, juttatni a szegényeknek is az ő föllegeikből; nem tanította ezt és nem ígerte a gazdagoknak az eget, ha könyörületsek lesznek. Csak azt tanította, hogy a szegényeknek joguk van arra, ami az övék; a munkásnak joga van arra, amit ő keresett meg; joga van arra, hogy kiragadjon a tőkepenzes kezéből a hasznat, amelyet az oly sokáig bitorolt. Hogy mire van joga a gazdagnak? Joga van védekezni a munkás érvé-

nyesülése ellen; ám próbálja meg. A munkások pedig hódítsák meg az államot, hogy a mai rend eszközeivel szerezhesék meg a jövő alapjait és a jövőendő ma kenyérét.

Aristoteles azt tanította, hogy szükséges a társadalomnak jóllakottakra és éhezőkre való tagozottsága, mert különben a gazdagok nem gyakorolhatnák a jótékonyág nagy erényét. A zsidó és a keresztény morál azt hirdette: Adjatok a szegényeknek, mert ők testvéreitek, mert ti is, ti gazdagok, az istennek vagytok adósai azzal, amit kezetekben tartotok. A szocializmus pedig azt mondja: Te szegény, ne törd tovább az elnyomást, de vedd el magad, ami a tiéd. Szervezkedjél, hogy el ne bánjanak veled, mint a szertehullott kénével. Te vagy az erő, te vagy a hatalom — csak akard magad is. Ne hidd, hogy oly isteni erény a jótékonyág, amikor krajczárokat ad vissza az egyik kéz, holott ezeket harácsolt össze a másik. Az isten pedig elköltözött már erről a világról és csak nagyon későn veti latba szavát a ti érdekekben — nagyon későn, amikor maga elé szólította már a gazdagot is, titeket is. Lássátok, a latifundiumok ura, a gyáros, a kereskedő nem nagyon áhitozik az ég kegyeire s ha igen, akkor is nagyon olcsón akarja azt megvásárolni. Hát ne bizzatok semmiben, csak magatokban; lássátok magatokat és érezzétek a hatalmatokat.

Igy hirdette ezt az utolsó nagy próféta, akit hívtak Lassalle Ferdinándnak és élt vala ezuttal Németországban.

S amikor ezeket a világ munkásainak megüzente volna s azok lábaihoz borultak és hittek benne; amikor üzenetét tűznyelvű irásokban megírta volna és remegtek volna szavától e föld hatalmasai, akik a hatalmat és kenyeret tartják kezeikben: akkor utjába tévedt neki is az az asszony, aki ott szerepel minden vallásalapító életében — több vagy kevesebb helyet foglalva el, amint több vagy kevesebb volt a próféta-ember emberi ereje.

Mózes ezzel az asszonynyal Midián országában, a kutnál találkozott vala. Midián papjának, Jethrónak hét leánya vala, akik eljövénnek a kuthoz, hogy abból meritvén, megtöltsék vedreiket és megittassák apjuk barmait. Odajöttek azonban a kuthoz a pásztorok is, akik elkergették a lányokat. Ekkor Mózes szétverte a pásztorokat, megsegítette Jethro hét leányait s ennek jutalmául hozzáadá Jethro egyik leányát, Czipporát.

Jézus pedig jár vala városenként és falunként és vele valának a tizenkét tanítványok és Mánia, »ki nevezetik vala Magdalénának, kiből hét ördögök mentek vala ki«.

Amikor megjelent a Horeb hegyén az Ur égő csipkebokor alakjában és monda Mózesnek: Eredj, szabaddítsd meg az én népemet — Mózes otthagyta feleségét és magával vivén hét fiát, visszament Miczrájimba az ő népeért. Jézust ellenben hiven követé Mária Magdolna egész életében, ott nézte távolról az ő urának kinhalását és ő ment el a szombatnak végén, mikor virradna a hétnek első napjára, elméne, hogy meglátogatná a koporsót.

Lassalle Ferdinánd gyöngé volt az ő asszonyával szemben s azért meg kellett halnia

Gyöngé volt arra, hogy otthagyja azt a lányt és csak az ő nagy küldetésének éljen, mint ahogy Mózes tette; és gyöngé volt arra, hogy magához lánczolja egész életére, amint Jézust követte Mária Magdolna egészen a koporsóig, amelybe helyezteté őt az Arimathiából való férfit, kinek neve József vala.

Gyöngé volt, mert nem tudta elhagyni, mert megmozgatta a fél hivatalos Németországot, csak hogy a lány kezét megnyerhesse; gyöngé volt, mert még a

zsidó hitét is ott akarta hagyni, csak hogy a lány az övé lehessen És gyöngé volt, mert nem tudta megtartani a lányt, a mikor az szülőinek tiltó szava elől hozzá menekült.

A leány látta, hogy nem küzdheti le szülői tilalmát se kéréssel, se fenyegetéssel s ekkor nagy elhatározás támadt benne. Elszökött szülői házából, átrohant Lassallehoz s kérte őt: szöktesse meg, mert csak így lehet az övé. És Lassalle megfeledezett arról, hogy ő reformátora a világnak s a világ moráljának, mely hazugságokkal van tele: nem szöktette el a lányt, hanem visszavezette szülőihez.

Ettől a perctől fogva a leány elvesztette hitét s nem akart többé felesége lenni egy embernek, akit ő istennek tartott s aki nyárspolgár volt előtte egy nagy pillanatban. Lassalle szerelme iszonyu dühvé fejlődött s meg akarta ölni a lány apját is, vőlegényét is. A vőlegény elfogadta a kihívást és megölte Lassallet.

Meghalt a nagy próféta, mert meg tudta mozgatni a világ torkait, de gyöngé volt egy szép leánynyal szemben, aki szerette őt.

Én pedig keresem, kutatom, vajjon milyen halállal kellett volna neki meghalni, ha ezt a lányt utjába nem hozza a próféták sorsa. Ugy találom, hogy nem halhatott meg másképen, mint ahogy meghalt. Az isten nem öl már közvetlenül, mint Mózes idejében és kiment szókásból a keresztfa is, de azért a prófétáknak ma sem szabad elérniök az ígért földét, amelyet ők teremtettek. Belé kellett botlania neki is a régi társadalomnak egy kövébe, hogy aztán halálát vegye, valamint hogy belébotlott Mózes is a sziklába, amelyből aztán vizet korbácsolt ki a szomjazóknak. A régi rend nem hagyja magát, de visszalő megtámadójára, ha csak úgy is, ahogy a megfutamodott partusok tették.

És ha Józsué állította is meg a napot, azért a mester vitte át a népet a nagy pusztaságon. És ha megáll majd valamikor ennek a mai rendnek a napja, tudni fogja mindenki, hogy Lassa-Felel rdinánd volt az első vezér a nagy kietlenen keresztül, amelyben csak a gazdagoknak adott hús vizet a forrás és csak nekik hullott alá a fűrjek serege az égből.

Kohn Dávid.

Poéta bánat.

Mindenkinek jut bánat e világon,
Szegénynek, dúsnak megvan a baja,
S bár hangosabb a koldusok jaja,
Király nyakán is ott feszül a járom.

Ha roszt fogad van és fáj néha-néha,
Vagy elhagyott csalfán a kedvesed,
A buját ép úgy megszenveded,
Légy bár hentes vagy légy — mint én — poéta.

De míg mások sirnak vagy átkozódnak,
Mindent a sorsra, uristenre rónak,
Ha őket bármi aggság, bánat érte:

Mi egyet sirunk, búsulunk is egyet,
De aztán versbe szedjük a keservet
És öt forintot vágunk zsebre érte.

Beöthy László.

Számkivetve.

GUY DE MAUPASSANT.

(Befejezés.)

Miért hazudott? Hiszen olyan egyszerű dolog lett volna azt mondania, hogy a varrónőtől jön; szerettem volna ezeket az embereket kikérdezni, de attól tartva, hogy a feleségem így értesülni fog gyanumról, inkább lemondtam erről. Annyi bizonyos volt, hogy ott volt abban a házban és hogy ez telőttem eltitkolta; ez mindenestre sajátságos volt! Bizonyára valami titok rejtőzött alatta, de miféle titok? Néha azt hittem, hogy valóban dicséretreméltó szándék birta rá erre az eljárásra, talán valami jótékony cselekedet, talán tudakozódni akart, mielőtt valami jót tett volna — máskor a legfeketébb és legcsunyább gyanu támadt föl bennem. Hát nem szabad mindannyiunknak a magunk ártatlan, apró titkaival birnunk, némiképen második belső élettel, melyről senkinek a világon nem tartozunk számot adni? Követelheti-e a férj, akihez csinos leányt adtak feleségül, hogy ez sem azelőtt, sem azután ne tegyen, ne gondoljon semmit, mielőtt őt nem értesítette róla? Ez a szó »házaság« azt jelenti, hogy a feleségnek teljesen le kell mondania a szabadságnak, a személyes függetlenségnek még árnyékáról is! Nincs többé joga arra, hogy a varrónőhöz menjen, a nélkül, hogy ezt nekem megmondja? Vagy talán az egyik kocsis családot támogatja; hiszen az sem lehetetlen, hogy ez a látogatás, melyben semmi rossz sincs — amint neki nagyon jól tudnia kellett — még sem felel meg az én izlésemnek, ismerve engem, ismerve gondolkodásmódomat, valószínűleg ha nem is megrovástól, de legalább is attól tartott, hogy a dolgot beszéd tárgyává fogom tenni, ami rá nézve esetleg kellemetlen lett volna; nagyon szép keze volt, talán éppen a bábánál járt, hogy tőle valami szépitőszert vásároljon, hiszen az ilyen asszonyok mindig járatosak az efféle dolgokban; valószínűleg nem akarta ezt bevallani nekem, hogy pazarlással ne vádolhassam. Nagyon rendszerető, nagyon takarékos volt, ezer apró dologról gondoskodott, ami csak a gazdálkodó és kereskedői szellemmel megáldott asszonyok tulajdonsága. Ha bevallja ezt a kis kiadást, melyre hiusága ösztökélte, valószínűleg attól tartott, hogy vesztetni fog szememben; hiszen az asszonyok lelkében olyan rettenetesen sok érzékenység szunnyadozik, anélkül hogy az ember tudna erről.

— De mindez, amivel magam áltattam, még sem nyugtatott meg teljesen; féltékeny voltam és aggódó kétség élt lelkemben. Szenvedtem, gyöttrődtem, félig elfátyolozott gondolat kísért léptem nyomon és borzasztóan kinlódtam, mert minden erőmet megfeszítettem, hogy ettől a gondolattól megszabaduljak. Szeretőt — csak nem tartott szeretőt? Én istenem, valószínűtlen volt, lehetetlen volt és mégis —

Montina alakja egyre ott lebegett a szemem előtt; láttam őt, fényes hajával, arcán azzal az örökös mosolygással és azt mondtam, ez az ember az.

Kifestettem magamnak viszonyuk keletkezésének történetét, együtt beszélgettek valami könyvről, tárgyalták a szerelmi történetet, sokat találtak ebben olyat, ami megfelelt az ő saját életöknek is és ebből azután valóságot csináltak. A legborzasztóbb kinoktól gyötörve, melyeket az emberi lélek ki tud állani, folytonosan vigyáztam rájuk; kaucuk-talppal ellátott cipőket vettem, hogy észrevétlenül, alig hallhatóan járhassek ide és oda és most időm legnagyobb részét azzal töltöttem, hogy a csigalépcsőn fel és alá szaladgáltam, hogy egyszer in flagranti megcsíphessem őket. Gyakran hasmánt másztam le a lépcsőn, hogy lássam mi történik és azután a legnagyobb

erőmegfeszítéssel voltam kénytelen zajtalanul visszamászni, miután meggyőződtem, hogy az inas is lenn van. Már alig éltem, olyan borzasztóan szenvedtem; képtelen voltam arra, hogy üzlettemmel foglalkozzam, valahányszor elmentem hazulról, valahányszor csak száz lépésnyire mentem az utcán, mindig azt mondtam magamnak, most ott van és kísértésbe jöttem, hogy visszaforduljak.

— Így ment ez napokig; éjszakánként még jobban gyöttrődtem, éreztem az asszony közelségét, aludt vagy tette magát, hogy alszik — csakugyan aludt-e? Alig hihető. Bizonyára ez is hazugság volt.

— Mozdulatlanul feküdtem a hátamon, testem égett, mint a tűz, levegő után kapkodtam és végtelenül el voltam gyötörve! Néha-néha nemtelen, de csaknem ellenállhatatlan vágy kapott meg, hogy kalapácsot ragadjak és összezúzom a fejét, csak hogy arról meggyőződjem, milyen belül a vér és az agy, ami benne egyedül látható lett volna, természetesen mítsem árult volna el nekem. És milyen szeme volt! Ha rám nézett, néha szinte tehetetlen harag fogott el, ez a szem olyan tiszta, olyan átlátszó, olyan hazug volt — és az ember soha sem tudta, mire gondol most ez az asszony; nagy kedvem volt tüzes tűket szúrni ebbe a szembe, hogy a hamiságot kiégessem a lelkéből.

— Oh én nagyon értem az inkvizíciót — milyen kegyetlenül jártam volna én el ebben az esetben!

— Beszélj — tégy vallomást! Nem akarsz? Megállj csak! És lassan összeszorítottam volna a torkát. Beszélj, tégy vallomást! És egyre szorosabban fonta volna körül kezem a nyakát!

Tremoulin ökolbe szorított kézzel állt előttem, nyilván óriási izgatottság fogta el. Körülöttünk, a szomszédos házak födelein egy-egy álmából fölriadt alak fölemelkedett és nyugalmában megzavarva, meglepetve figyelt ezekre a magyarázatokra.

Megindulva, sajátságosan megkapatva én is magam előtt láttam ezt a kis asszonykát; úgy éreztem, hogy ismernem kellett ezt a kis szóke, ravasz, elvetemült, nyomorult teremtet; láttam, amint a könyveket eladta, amint gyermekes lényével olyan ártatlanul és közömbösen csevegett a férfakkal, sejtettem azokat a hamis, kaczer gondolatokat, melyek ezen a gyermekfejen keresztül száguldtak, sejtettem, hogy miről álmodik, a divatárkereskedésből eredő pompás műremekekről, kincsek-ről, melyeknek a házasságtörési drámák hősei mindig bővében vannak s amelyeket lábához raknak a nők, akit magukhoz csábitanak; barátommal egyetértve gyanúsítottam, gyűlöltem s a legszivesebben megvertem volna őt, hogy ezzel vallomásra kényszerítsem.

Kis szünet után Tremoulin nyugodtan folytatta:

— Hogy mindezt miért meséltem el neked, alig tudom! Egy lélekkel sem beszéltem erről; de két év óta nem is találkoztam senkivel, akit a mi fogalmaink szerint a civilizált emberekhez lehetett volna számítani, senkivel sem beszéltem többet, mint amennyit a mindennapi érintkezés megkövetelt és mindaz, amit átéltem, gyakran perzselő melegséggel hullámzott föl és alá fejemben és szívemben! Most egyszer kedvemre kibeszélhettem magam — annál rosszabb rád nézve, aki arra voltál ítélve, hogy végig hallgass! Már most halld a befejezést! A dolog rosszabbul állt, mint kezdetben hittem volna. Ahhoz az eszközhöz folyamodtam, mely hasonló esetekben mindig jó szolgálatot szokott tenni az embernek: elutazást színeltem; nem akarok tulságosan a részletekbe bocsátkozni, elég ahhoz annyi, hogy egy pinczéért béreltem föl arra, hogy a feleségemet meglephessem; a kabinet ajtaját, melyben étkezik, észrevétlenül ki fogják nyitni nekem és én a meghatározott órában azzal az erős elhatározással jövök oda, hogy feleségemet és imádóját meg fogom

ölni; már az előző este elképzeltem az egész jelenetet, melynek le kell játszódnia: belépek, tányérok, poharak és palackokkal megrakott kis asztalt látok magam előtt, mely feleségem és Montina között áll. A két bűnös meglepetése olyan nagy lesz, hogy mind a kettő mozdulatlanul a helyén marad, én pedig ólomgombos botomat szótlanul emelem annak az embernek a feje fölé, aki becsületesem annyira megtámadta! Feje leroskad az asztalkendőre, akkor az asszony felé fordulok; pár pillanatnyi időt adok neki, mielőtt rárohantam; ő mindent megértett, az ijedtségtől csaknem bénán kitarja karját, könyörögve, segítséget keresve, félőrülten a félelemről! De én hajthatatlan maradok és megelégedett, mert rábizonyítottam a vétkét, megelégedett az ittassággal! Ha arra a rémült, aggodalommal teljes tekintetre gondoltam, melyet a jobban tartott botra fog vetni, ha esdően föltartott kezére, ha arra a rekedt kiáltásra gondoltam, mely ajkát elhagyta, már előre meg voltam bosszszulva; nem akartam őt első csapásra földre teríteni, lassan kellett a dolognak történnie. Azt hiszed, hogy vad és gonosz vagyok, ugy-e? De te nem tudod, hogy mennyit szenvedhet az ember! Az a gondolat, hogy egy asszony, akár a törvényes feleség, akár a szerető odaadja magát másnak, úgy mint neked odaadta magát, hogy idegenek ajkáról kapja azokat a csókokat, melyeket te szenteltél neki, — az a gondolat borzasztó, olyan borzasztó, hogy kétségbeesésében az ember mindenre képes! Csodálom, hogy a gyilkosságok olyan ritkák, mert mindazok, akiket megcsaltak, gyilkolni akartak; az ember játszik az ilyen halál gondolatával; és a kielégített bosszu hallucinációjától üldözve, az ember még akkor is, ha egyedül van a szobában, olyan mozdulatokat csinál, mintha valakinek a nyakát akarná kitekerni.

Beléptem az étterembe, megkérdeztem, hogy itt vannak-e; a pincér igennel válaszolt, fölvezetett a lépcsőn, odamutatott egy ajtóra és így szólt:

— Tessék!

Ujjaim úgy körülfogták a botot, mintha vasból volnának. Beléptem. Jól választottam meg a percet, éppen ölelkeztek, de a férfi nem Montina volt, hanem la Flèche tábornok, a hetvenéves ember. Annyira meg voltam győződve, hogy a másikat találom itt, hogy most a meglepetéstől megmeredtem.

És azután — és azután — még most sem tudom, mi történt velem, nem, valóban nem tudom! A másiknak a láttára bizonyára bösz harag fogott volna el, ettől az öreg, féllábával a sirban álló embertől undorodtam! Feleségem, ez a gyermek, ki olyan volt, mintha alig látott volna tizenöt tavaszt, odadobta magát ennek az embernek, mert ez marquis, tábornok és hercegek jó barátja volt. Hogy mi történt velem, mit éreztem, mit gondoltam — nem tudom, csak azt az egyet éreztem tisztán, hogy ezt az öreg embert nem üthetem le; nem volt többé kedvem a feleségemet megölni, hanem igenis minden asszonyt, aki ilyesmire képes. Nem voltam többé féltékeny, csak annyira megrémülve és megsemmisülve, mintha a borzasztó dolgok legborzasztóbbját látnam volna.

Beszéljenek a férfiakról akármit, de ilyen aljasságra képtelenek! Ha egy akad közöttük, aki így eladja magát, arra ujjal mutatnak, mint valami szörnyetegre! Az öreg asszonyok férjét vagy kedvesét sokkal jobban megvetik, mint a tolvajt; valami szégyenérzetünk mégis csak van, mig az asszonyok szíve sajnos, nagyon gyakran tele van mocsokkal; odaadják magukat mindenkinek, öregnek, fiatalnak; megvetésre méltó indokokból meghódíttatják magukat, mert csak hasznukat keresik; áruba bocsátják szerelmüket; eladják az aggastyánnak meg az éretlen gyerekeknek, ha csak nagy árt kapnak érte!

Tremoulin egy antik prófétához hasonlóan szitkozódott, tüdejének egész erejével kiabált, míg a csillagos ég békén domborult a feje fölött. Kikiáltotta a világnak az asszonyok gyalázatát.

És én látom, amint azok az asszonyalakok, melyek a világ keletkezése óta megvásároltatták magukat a rút mammonnal, körénk csoportosulnak; láttam a patriarchák szolgálóit, Hagart, Ruthot, Lot leányait, a barna Abigailt és a többi bibliai alakot, láttam a fiatal, halvány, előkelő és plebejus arcokat, láttam mindazokat, akik a természeti törvényt keresetforrássá alacsonyították.

— És mit tettél? — kérdeztem halkan.

— Elutaztam és most itt vagyok! — felelt egyszerűen.

Szótlanul és álmodozva még sokáig együtt maradtunk; ez a nap azonban kitörölhetetlenül él emlékemben. Mindaz, amit láttam, éreztem, hallottam, kitaláltam — a halászat, a tintahal, ez a megindító elbeszélés dél csillagos ege alatt, a szomszédok terraszaitól körülvevett háztetőn, mindig mély benyomást tett rám. A körülmények bizonyos láncolatában, bizonyos megmagyarázhatatlan kombinációkban, még akkor is, ha ezek semmi rendkívülit nem tartalmaznak, rendszerint valami van az élet titkos quintesszenciájából, még pedig több, mint amennyi a legtöbb ember sorsában

A hű munkatársak.

Vigjáték egy felvonásban.

SEMÉLYEK:

DEZSŐ }
SÁNDOR } hű munkatársak.

Történik: egy szeptemberi napon, reggeltől estig.

DEZSŐ }
SÁNDOR } (lázasan horkolnak).

DEZSŐ: (fölbred.) Tyú, a tegnapi lázas munka ugyancsak kimerített! Már tizenegy óra. (odaszól Sándorhoz.) Ébredj nagy álmaidból, ébredj Árpád fia!

SÁNDOR: Megtörtént, kegyelmes uram.

DEZSŐ: Akkor hát, talpra magyar!

(Tetterősen talpra szökellnek.)

SÁNDOR: (a „Fehér nő“-ből dudolgat:)

Mi szép dolog államtitkárnak lenni,

Mi szép s kimerítő!...

DEZSŐ: Te Sándor, mondd, jól eltetted a tegnapi titkokat?

SÁNDOR: Légy nyugodt, kegyelmes uram. Hogy minő alkotásokat vittünk végbe tegnap, azt halandó meg nem fogja tudni soha.

DEZSŐ: (megnyugodva.) Ugy jól van. Most pedig siess, menjünk fürdeni. Nem értem, hogy vannak emberek, a kik a mindennapos fürdés nélkül is meg tudnak exisztálni. Az ilyenek persze nem élnek, nem cselekesznek, csak tespednek. Hidd el Sándor, nincs, a mi a testet frissebbé, munkabíróbbá tegye, mint a víz. Tudod, a víz felkorbácsolja az embernek minden csepp véré; fürdés után az ember ujjászületik s szomjazza a cselekvést.

SÁNDOR: Egy angol statisztikai műben olvastam, hogy a rendesen fürdő ember negyven százalékkal többet dolgozik, mint a tisztátalan.

DEZSŐ: Többel, Sándor, többel; különben mindegy, ez igen szép munka lehet. Kár, hogy már olvastad; meghozattam volna a miniszterium számára. De tengerre magyar! (Elmennek a Depinyibe.)

SÁNDOR: *(a vízben.)* Megvallhatom-e, kegyelmes uram? Nekem van egy nagy gyöngém, és ez az, hogy a fürdés rendkívül fokozza az étvágyamat.

DEZSŐ: *(színtén.)* Ez is azt mutatja, hogy ép, egészséges lélek vagy, Sándor. Ép lélek csakis ép testben lakozhatik, s a testet táplálni kell, hogy ép és munkabíró maradjon. Csak az a gép működhetik jól, a melyik be van fűtve. És mi tüstént be is fogjuk fűteni a gépet, s majd meglátod, Sándor, micsoda rendet fog vágni a jól befűtött Nagy Cséplőgép!...

(Kijönnek a vízből s elmennek a Palkovicsba.)

SÁNDOR: *(ebéd után.)* Hamarjában talán még lehörpintethetnék egy fekete kávé meg egy curaço-t. *(óráját nézi.)* Vagy tán már ideje elhajtatnunk az Alkotmány-utcába?

DEZSŐ: Hova gondolsz?! Hisz még ujságokat sem olvastunk! Csak nem fogunk hozzá a cselekvéshez vak-tában, bekötött szemmel, mielőtt informáltattuk volna magunkat?!... Látod, én mindig jó előre informáltatom magam, s mikor megjelenek a miniszteriumban, már mindent tudok, mindent látok! Nekem nem kell referálni, jelentéseket tenni; ilyen haszontalanságokra nem fecserlem az időt. Mikor dolgoznom akkor?!

(Dezső elhozatja a müncheni Fligende-t, a hű munkatárs a bécsi. Egy óra múlva.)

DEZSŐ: *(előveszi kronometerét.)* Két óra negyvenhét percz, tizennégy másodpercz. Ez a mi időnk. Dologra fiam!

(Felugranak az asztaltól s elhajtatnak az Alkotmány-utcába.)

DEZSŐ: Hozassuk fel a sürgős aktákat.

SÁNDOR: Elfelejtet, kegyelmes uram, hogy ma audiencia napja van. A szolga azt állítja, hogy vagy hetvenen várakoznak read.

DEZSŐ: Hadd várjanak! Ha várnak, ez azt jelenti, hogy rá érnek. Én pedig nem érek rá. Mit is képzelsz?! Mikor annyi a dolgunk, hogy azt se tudjuk, melyikhez fogjunk előbb, csak nem raboltatjuk el az időnket hiába-való, üres fecsegésekkel?!

SÁNDOR: Igazad van, kegyelmes uram. Elküldessük őket?

DEZSŐ: Nem, hadd várjanak még egy darabig, hogy nekik is meg legyen az örömük. Majd csak egy óra múlva kell elküldeni őket.

SÁNDOR: Nagyon helyesen. Ez az eljárás tapintatosabb is, méltóságosabb is. E szerint fogok intézkedni. *(Rendelkezik, mialatt Dezső rágyújt egy havannára.)* Ime, itt vannak az aláírni valók.

DEZSŐ: *(haragra gyul.)* És ilyen semmiségekkel zavarnak engem az alkotás munkájában!

SÁNDOR: Igazad van, ez nevetséges figyelmetlenség. De ha már itt vannak, majd aláírom, ha te is úgy gondolsz.

DEZSŐ: Mi jut eszedbe?! Hadd írja alá a miniszteri tanácsos. Mi nem azért vagyunk itt, hogy aláírjunk. Aláírni tud minden számár; arra a célra, hogy aláírá-sokat végezzen, elég volna egy automata is. Mi azért vagyunk itt, hogy alkossunk.

SÁNDOR: Szó sincs róla, lejárt az az idő, midőn Magyarországot pusztá aláírással, lélektelen chablonokkal stb. kormányozták. Mi cselekszünk.

DEZSŐ: Bravo, Sándor. Ez férfias beszéd. És most tette fel! Lássunk a reformokhoz.

SÁNDOR: *(dúdol):*

Dologra leányom,

Ne félj, hogy megártson...

DEZSŐ: *(karosszékebe mélyed.)* Sokat meghánytam-vettem magamban a dolgot, s végre is arra a tapaszt-

talatra jöttem, hogy csak egy igazi, férfihoz méltó akció van: a gondolkodás. A gondolat minden, Sándor; a babrálás, a pepecselés semmi. Mondd, kérlek, a nagy gondolkodók: Platon, Kant, Spinoza, nem többet cselekedtek-e az emberiség érdekében, mint az irodatisztek és bárminő rangu burocraták milliói, akik egész életükben betűt betűre öntöttek, nem tudva: mi végre, mi célra, honnan, hová?!...

SÁNDOR: Természetesen.

DEZSŐ: Lásd, kérlek, én csak akkor érzem magamat igazán az alkotás titáni lázában, ha gondolkozom.... Hah, ez az inspiráció! Már jön! Ne zavarj, kérlek. *(Lehajtja fejét a karosszék váncosára és magasztos, álmvilági gondolatokba mélyed.)*

SÁNDOR: Ah, hát én hol találom méltó tért lázas tettvágyamnak?!... *(Tekintete az ablakra téved.)* Ah, megvan! *(Odamegy, s lázasan dobol ablaküvegén.)* *(Az óra ötöt üt.)*

DEZSŐ: *(kinyújtózkodik.)* Ej, beh elfáradtam! Nagy szükségét érzem a pihenésnek. De léha ember az, aki bár munka után, a teljes tétlenségnek adja át magát. Én erre nem volnék képes. Az igazi férfi a fárasztó munka után könnyebb munkával szórakozik, üditi testét. S e célra nincs jobb, mint egy felfrissítő séta, mely alatt az ember szellemi dolgokkal foglalkozik. Jer velem sétálni a Stoara, helyesebben szólva: a Dunapartra.

SÁNDOR: Mint hű munkatársad, követni foglak bárhová. *(Sétálnak.)*

DEZSŐ: Az üdítő szellemi élvezetek sorában első helyen áll az utirajzok olvasása. Sándor, szoktál-e te olvasni utirajzokat?

SÁNDOR: Megvallom, kegyelmes uram....

DEZSŐ: Sebaj, Sándor, mondd én el neked olyan uti tapasztalatokat, amelyek jobban meg fognak lepni, mint Stanley összes fölfedezései. Én minden utamról csodás tapasztalatokkal megrakodva térek vissza.

SÁNDOR: Sokat utazol kegyelmes uram?

DEZSŐ: A szünidőben mindig. De hogy visszatérjek tárgyamra, legközelebb, mikor a Tátrában jártam, ismét gyarapodtam egy bámulatos tapasztalattal. Fel-másztam a lomniczi csúcsra, s kérlek — képzelnéd-e? — ott egy zerge megnézett engem.

SÁNDOR: Ah!

DEZSŐ: Világosan láttam az arcán, hogy meg-ismert s azt mondta magában: »Ez itt a nagy Dezső!«... Mondd föltételeztél volna-e ennyi értelmet — egy zergétől?!

SÁNDOR: Az állatok értelméről valóban csoda-dolgokat olvashatni.

DEZSŐ: És milyen kiszámíthatatlan a természet! A zergék e meglepő értelmességével szemben mily frap-páns ellentét a királyi táblai elnökök értelmetlensége! Lásd, a tapasztalatok eszméket adnak s az eszmék tette sarkalnak. Elhatároztam, hogy a királyi táblát meg fogom szabadítani attól a régi nyügtől, mely ma még tespedésre kárhóztatja. Új rendszer és új emberek kellenek.

SÁNDOR: Ugy van; előbb rombolnunk kell, hogy építhessünk.

DEZSŐ: Te mondad; csak holttesteken haladhatunk előre.

(Betérnek a Hangliba és aláírnak egy tucsat halálítéletet.)

DEZSŐ: De nemcsak a szellem, a test is megkivánja a maga üdülését. Mint egy nagy férfiú mondta, akit épp ma idéztél: ép testben ép lélek. Menjünk a vívóiskolába.

(Oda mennek s vívó-öltözetet vesznek magukra. A vívómester szolgálai egy hosszú, papier-mâché-ből készült bábort helyeznek a terem közepére. Dezső és Sándor.)

dor kardjaikat fenyegetőleg szegezve a bábu felé, énekelni kezdenek:)

Albert, Albert!
Il ressemble à son père,
Il ressemble à son père!
V'la pourquoi j'ai dans l'coeur,
V'la pourquoi j'ai dans l'coeur!

(Neki rohannak és összeapritják a bábút. Aztán egymás keblére borulva, gratulálnak egymásnak a sikerhez.)

DEZSŐ: *(letörli homlokáról az izzadságot.)* Hé, ez derekas munka volt!

SÁNDOR: Elmondhatjuk Titusszal, hogy napunkat nem vesztettük el.

DEZSŐ: Megérdemeltük a vacsoránkat.

SÁNDOR: Ugy van, menjünk vacsorálni.

(Vacsorálnak, kaszinóznak, aztán haza térnek. És reggelig) —

SÁNDOR: } *(lázasan horkolnak).*
DEZSŐ: }

X.

Hamburg.

Irta: TÁBORI RÓBERT.

Szegény »Hammonia« nem is sejtette még rövid idővel ezelőtt, hogy rettegés tárgya lesz nemcsak Németországnak, hanem egész Európának! Mily megaláztatás! Elnevezik »kolerafészeknek«, »bacillus-telepnek«, »járvány-forrásnak« s még isten tudja minek, holott ő olyan büszke volt egészséges fekvésére, tisztaságára, szóval higienikus viszonyaira. Valóban, a legnagyobb igazságtalanság az, amit a sors rajta elkövetett. Az én képzeletemben még mindig úgy él, mint egy kissé kövéres leány, aki most lép ki a fürdőből, kaczerán keriti félig látható bájaira a fürdőlepedőt és mosolyogva mutatja a piros ajkak közt átcsillámló gyöngy-fogsort. A legjobb étvágyu város egész Európában, ahol oltár minden egyes konyha s minden szakácsnő Delphi papnőihez hasonló méltósággal hirdeti a gyomor evangéliomát. S mennyivel illatosabbak, étvágygerjesztőbbek, finomabbak azon gőzök, melyek a nap minden órájában a házi oltárról felszállnak, mint az a gőz, mely Delphiben volt látható! Az nem kábit el, nem gerjeszt titokzatos rettegést, nem borzongatja meg a szívet, hanem azt a kéjes érzetet kelti benne, melyet csak a gourmandise apostola, Brillat-Savarin, a klasszikus inyencz tudott méltóan leírni.

Most pedig legnemesebb és legféltettebb szervében van megtámadva, gyomrát bántja az a rút betegség, melylyel Ázsia áll bosszut bizonyos időközökben Európán azért, hogy kivette kezéből a viláгурalmat. Elképzelhetlen dolog, hogy Hamburg féltse étvágyát; azt a hatalmas, de még is válogatós étvágyat, melynek az equatortól kezdve egész a két sarkvidékig tenger és szárazföld hódolattal küldözgette kincseit. Költők megénekelték, történészek róla regéltek, statisztikusok vele foglalkoztak, s most halálos félelmében böjtöt szab magára. A böjtölő, diétával élő Hamburg, ez éppen olyan, mintha Rómát pogánynak, Mekkákat kereszténynek és Pekinget czopf-nélkülnek képzelnék!

Mikor néhány évvel ezelőtt Hamburgban tartózkodtam, egy kedves rokonomnál voltam megszállva. Minden reggel azt óhajtottam, vajha árva megyei inséges lettem volna eddigi életemben, hogy étvágyam olyan legyen, amint ezt a Hamburgi konyha megkívánja. Egy heti tar-

tózkodás után gyarapodtam tudományban és kövérség dolgában.

Hamburgban nincsenek szikár Cassiusok, hanem csupa jó husban levő Antónius éli ott vig napjait.

Megtudtam, hogy Uj-Fundland az aranszinű tókehal hazája, Ceylon szolgáltatja a legjobb fűszert, Jáva szigetén terem a zamatos kávé, Senegálban a ságó, mely levesemben uszkál, a tekenős pedig, mely azt az isteni izt adja neki, Afrika partjáról való. Mily egyszerű, s mégis mily kellemes módja a tanulásnak! Még a nálunk annyira üldözött görögöt is bevettem negroponti bor alakjában.

»A hamburgi polgármester úrnak is olyan ur, mint maga a király!« mondá büszkén a házigazdám, mikor este bevezetett a híres »Rathskeller« boltives csarnokába, ahova azért jöttünk el, hogy a rajnamelléki szőlőnedvet megkóstoljuk. Ebben a pillanatban nem irigyeltem nagyurí voltát, de igenis azt az előjogát, hogy bölcs belátása szerint kezelheti az állam borait. Csakugyan fejedelmi előjog! A zamatos aranynedvnek minden egyes cseppje kincs, melyre ha nem is verheti ki a saját képmását, de jó kedvet adományozhat vele. S van-e nagyobb ur a földön annál, aki derűtséget áraszt magáról? Mindig vig arcokat látni, elűzhetni a gond komor redőit, van-e ennél nagyobb uraság a földön?

»Különösen egy hordó!« folytatá lelkesült hangon a vezetőm, — hej, aki abba csak egyszer belekóstolhatna! Nem hiába nevezték el »a virágok királynőjének«, de van is illata, zamata és íze! 1667. évben rakták le a pinczébe és annyi idő óta őrzi Bachusnak legdrágább gyöngyeit. Kiszámították, hogy a borárak időveli növekedésének aránya szerint ma minden cseppje már két körmőczi aranyat ér. Különös alkalom kell ahhoz, például császárválasztás, vagy új polgármesternek beiktatása, hogy az, aki a legnagyobb ur a hamburgi államban, hozzá merjen nyulni. Az elhunyt Vilmos császár kétszer kapott belőle életében, Bismarck herczeg egyszer: talán ettől maradt meg mind a kettő olyan fiatalnak agg koráig?

És jöttek most sorban a városi patricziusok, a pénznek királyai, akiknek nevében minden betű kerek egy milliót jelent. Büszke főtartással üdvözölték egymást, mert e helyhez nem illik a hangos beszéd. A »magister cavernarum« a pinczemester odatette mindegyik elé a zöldes serleget, színig megtöltve aranyborral. Lassan szür-csölgették, a bor erőt vesz a képzeleten s elragadja azt, aki issza, messze földre. A Molukák szigetén fahéj és czimethors-ültetvényein időz, aztán Jáva fűszereit halomra rakva látja lábainál, majd Amerika küldi pamutját és a két India feltárja kincseit. Ő pedig csak visszakivánczik abba a kis, vasrácsozatu szobába, ahol már apja meg a nagyapja is a nagy üzleti könyv felett görnyedt, szám-lálta a jövedelmet és megcsinálta az évi mérleget. Mint ragyog arcza, mint rajzolódik oda a nemes büszkeség, és a hatalom tudata! Háza, czégje mind nagyobb lészen, hire elterjed messze földön — s int a pinczemesternek, hogy újból töltse meg a serleget.

.... A magister cavernarum állása örökös és átöröklődő. Több mint mindennapi tehetség kell hozzá. Először is finom, művelt iny, mely ha csak nyelv hegygyel érinti is a bort, azonnal megmondhassa, melyik évnek s melyik földnek szülötte — aztán nagy lelkiismeretesség az ital kezelésében. A Balthazar-családban, mely 300 esztendő óta szolgáltatja a »Rathskellernek« pinczemestereit, tradíció gyanánt tartja magát az a rettenetes legenda, hogy III. Balthazárt elvitte az ördög, mivel vizet kevert a legújabb termésbe. Félnék is azóta a Balthazárok az ördögtől, s minden lehetőt elkövetnek, hogy incselkedéseitől megszabaduljanak. Minden Baltahazárnak van egy ismer-

tető, ugynevezett »szépség-jegye«: egy nagy karbunkulus az orrán. Ezzel jön a világra s nem szorul rá arra, hogy mint más ivó, előbb sok itallal gyűjtse az ehhez való érdemet. De vannak ám egyéb családai tradíciók is, melyekre büszkébbek, mint a Luczifer-féle epizódra. Ilyen Balthazar Ármin esete, akit a svédek a harminczéves háború vége felé kardélre hánytak, mivel nem akarta elárulni, hova rejtette el a nemes városi tanács borait. Ilyen a Balthazar Ján-é, aki az 1806-i francia invázió alatt bennégett pinczéjében, mivel nem akarta ott hagyni a gondjaira bízott kincseket. Ringatták kegyetlen láng a hordók közé, már a »virágok királynőjére« öltögette kigyózó nyelvét, mikor ő, a hős pinczemester, keresztültörtetett tűz- és füsttengeren, s egy kevésbé értékes hordón léket ütve, gátot vetett a romboló elem pusztításainak. Ott találták meg harmadnapon a hű szolgát, amint a drága habokon uszott. Ringatták csendesen és regéltek neki édes italról, az örökkévalóságig elnyuló kortyokról.

A falakon sorrendben láthatók a hamburgi polgármesterek olajba festett képmásai. Mindannyi jól megtermett uri egyén. Néha kereszt is disziti egyik-másik képét, jelölve annak, hogy a képnek eredetije a reszpublika szolgálatában mult ki hősie halállal. Ilyen volt a derék Weisenburg Pál, aki a harminczéves háborúban a város és a haza javára *itta magát agyon*. Rábízták ugyanis a német rendek, hogy a svéd követtel ő lépjen alkuba; rábízták pedig azért, mivel tudták, hogy az ördögös Olofson Sture csak borozás közben tárgyal, s ilyenkor, rettenthetlen borissza lévén, már nem egy testvért a diplomáciában tett tönkre. Hanem ezuttal emberére talált! Három nap és három éjjel tartott a konferencia, a két disputálónak mellényéről lepatant minden gomb, a pinczemester rémülten tapasztalta az üresedő palaczkok szaporodását, míg végre elérkezett a döntő pillanat. Sture aláírta a szerződést és holtrészegen bukott az asztal alá, hanem a derék polgármester is csak addig tartotta magát, míg nevét a pergamentlap végére kanyaríthatta. A városi pecsétet már csak *utóda* nyomhatta rá.

.... Kissé ingatag volt a járásunk, mikor késő éjjel felmentünk a szűk lépcsőn, de a patriczius urak sem voltak már olyan hallgatagok, mint lejövetkor. Egyiknek-másiknak arcza feltűnően hasonlított a piros fényudvartól körülvett holdhoz, mely éppen akkor bukkan föl az Alster medencze szélén. Börze-árfolyam, honi dicsőség, és városi pletyka járta sorát, s a milliókat képviselő neveket csakugy szapulták, mint a rézkrajczár értékűeket. Mert a bor nagy demokrata és nem respektálja a Wertheim-kassza nemességét.

St. Pauli egy kis világ magában, a hamburgi matrózok negyede. A földkerekség minden országából van ott mulató, jóllehet nem mindig a javából. Emberek és házak, erkölcsök és járdák azt a bárdolatlan külszint mutatják, mely annak sajátja, akin még nem igen simított végig a társadalmi illem bársonykocsija. A társalgást rendesen egy Neptun birodalmában divatos káromkodás nyitja meg és semmiféle illetenben elő nem forduló szitok fejezi be. A nyelv lehetőleg kurtára szabja határait s inkább az ököre és a könyökre bizza, hogy megértessék magukat. A legtagabb értelemben vett soknyelvűséggel találkozunk itt lépten-nyomon. A czopfos khinai mellett az olajban főtt maláj dudolgatja csupa torokhangból álló dalát, a mexikóinak »caramba«-ját fölváltja az angol »goddam«-ja és az indulatos francziának »excusez« fölkialtása, míg ugyancsak semmit sem szól, hanem bordáid közé furja könyökét a csupa kiszögelésekből álló Yankee.

(Befejező része következik).

☆ **Uj diszpolgár.** Budapest fő- és székváros polgármesterei tanácsnokai, vízvezetői, képviselői, kerületi előjárói, halottkémei, iskolaszéki tagjai és minden egyébjei ugyan semmit sem tudnak adni a lakosoknak, de mégis mindent előbb, mint vizet. A víz, az itt a legritkább czikk. Ha a harmadik emeleten véletlenül egy-egy csap néha mégis megembereli magát s ha nem csurran, de legalább csöppent valami langy levet, az emberek összegyűlnek, mint valami csodára. Keresik mindjárt a csodatévő Mózest, akinek vesszeje még a sziklából is vizet képes varázsolni. Az anyák ölben hozzák gyermekeiket s oktatják őket a ritka folyadék ismeretére. A víznek ezen ritka voltaért persze a lakosok lázonganak s az ujságírók lármáznak. A mai kolerás világban ez a lázongás és lármázás már-már kellemetlen kezdett lenni a fő- és székváros hatalmasainak. Mert nem példátlan dolog, hogy az epidemiától megkeveredett nép nekidühödik s egyszerre »panem et circenses« helyett vizet és vért kíván. Már kezdtek is az »illetékes körök« arról beszélni, hogy csakugyan illenék a fő- és székváros részére valahonnan egy kis vizet keríteni. Rég elpókhalózott vízvezetési tervek kerültek elő a levéltárakból s rég Ferencz József-renddel földiszított hatalmasok tűnődtek egymás közt, hogy honnan, mikép és hogyan? De legnagyobb szorultságukban a hatalmasoknak segítségére sietett egy világra-szólo tekintély és megmentette az izetlen-vizetlen rendszert. Nem kisebb ember, mint maga a nagy Koch professzor azt a kijelentést tette ezekben a napokban, hogy a kolera legnagyobb terjesztője a víz. Épen ezért kolera idején nagyon takarékoskodni kell a vízzel s különösen az utcák locsolását nem szabad megengedni, mert a locsolással terjed a kommbacillus. A vízre vágyó budapestiek ezzel le vannak főzve s a hatalmasok igazolva vannak. Azt már előbb is tapasztalták, hogy az a kevés víz is, ami van, inkább rontja a fő- és székváros közegészségét, semmint javítja. Hátha még több víz volna! Tönkre menne tőle az egész fő- és székváros. Köszönjük neked Koch professzor, hogy megtanítottál bennünket e szóra. A legközelebbi kolera védekezési gyűlésen a hatalmasok ki is fogják fejezni hálájukat az anti-vizes Koch professzornak. A vízkérdést ismét ad acta teszik és Koch professzort megválasztják a magyar fő- és székváros diszpolgárává.

* * *

☆ **Gyilkos félelmek.** Affektáció volna nem irni a koleráról. Igaz, hogy igen kellemetlen téma, de mégis csak ezzel foglalkozik most az egész világ. És a kolerától fél is most az egész világ. Aki bevallja, hogy fél, az sem fél jobban, mint aki eltagadja. Nincs is abban szégyenletes, ha valaki fél egy olyan nyavalyától, mely azonkívül, hogy kínos és halálos, még utálatos piszkos is. De az orvosok és a bölcsek korholják és intik a világot. A kolera idején mindent inkább szabad, mint félni a kolerától. A kolera csak felét öli meg a cizme alatt eltemetetteknek, — a halottak másik felét azok szolgáltatják, akik a kolerától való félelemben vesznek el. A kolera és a kolera-félelem tünetei teljesen azonosak s mindenképen disztelenek. Azt is mondhatnók, hogy a félők megkapják a kolerát és a kolerások megkapják a félelmet. A két kórság tehát együtt jár és együtt gyilkol. Az egyik tán lefogja a beteget, a másik kivégzi. Tehát nem szabad félni. Féljünk a félelemtől! Ezt prédikálja ma a kolera ellen szervezkedő fő- és székváros minden fő- és székvosa és minden fő- és székbölcse. Nagyon helyes, — de a szegény félő laikusok ezzel szemben inkább azt tartják, hogy nem szabad kolerába esni. Ezt a tilalmat megtartani szintén nem olyan könnyű, mint a másikat. Ámde jól van: óvakodjunk félni! Rettegjünk a kolera-félelemtől. Így majd még egy harmadik kategória is támad azokból, kik nem a kolerában s nem is a kolera-félszben, hanem a kolera-félsztől való félelemben vesznek el.

* * *

☆ **Katonadolog.** Ha a gyerek elesik és beüti a kobakját, azzal szokás vigasztalni, hogy katonadolog. Ebből már látszik, hogy nem az élet kellemetességeit sorozzuk általában a katonadolgok közé. Ha aztán az ember fülét párban levágják — az is katonadolog. Bevonulni a hadseregbe, magyar létünkre esküdni feketesárga zászlóra, engedelmeskedni német parancsszóra grancsár tiszteknek — ez mind katonadolog. Szótlan tűrni az altisztektől az oldalba döféseket, a tiszttól a kardlapot, a szitkokat — katonadolog. Kimasírozni télen tíz-tizenöt fok hidegben s lefagyott lábakon czammogni haza, — ép úgy katonadolog, mint masírozni Budától Pécsig nyáron + 40° Réaumur mellett, összeroskadni napszúrás következtében s néhány további marsra lelkesítő rugdosás után ott halni meg a poros országot csalános és szerb-tövises árkaiban. Temérdek ezer embert összehajtani egy táborra mély béke és pusztító kolera idején nagy gyakorlatára, hogy belejöjünk esetleg a tömeges meghalás gyakorlatába is — ez szintén katonadolog. Mindezen katonadolgokat már úgy megszoktuk, hogy természetesnek, sőt okvetlen szükségesnek is találjuk s ha egy-egy újságban zugolódunk is ellene, — mégis csak ezekért a katonadolgokért áldozunk, dolgozunk, szenvedünk és rajongunk legtöbbit. Ezekre a katonadolgokra vonatkozó hír temérdek röppen ki mindennap minden kaszárnnyából. Néha azonban kevésbbé megszokott és kevésbbé szabablon szerű hírt is hoznak a kaszárnnyából. Legutóbb például azt a hírt vettük, hogy egy szegény önkényes agyonlőtte magát a büntetéstől való félelmében és szegényében kaszárnnyabeli vaságának szélén. Szégyenletes büntetendő cselekménye pedig az volt a fiúnak, hogy egy napon kétszer ebédelt meg a cs. és k. kincstár terhére. Egyszer in natura, másodszor pedig a menázsipénz fölvétele formájában. Hát szó a mi szó, kétszer ebédelni egy nap, hacsak nem nagyon éhes az ember, csakugyan kissé illetlen, sőt némileg csalárd dolog. Hanem azért agyonlőni magát: az rosszabb, az már igazi *katonadolog*.

* * *

♂ **A dupla ember.** Az ország szekerét tolvaj, fellázadtak ellene, bántották, gáncsolták, lehurrogatták, megvetették s emellett élt tizenöt esztendeig. Egyháza ügyeit vezetve pedig általános tisztelet, elismerés és közbecsülés fogadta s megerte e minőségében harmincz esztendő jubileumát. Az ünnepségen ott lesznek a kálvinista negyvennyolczasok és nemzetipártiak is és kívánnak neki hosszú életet. Ő pedig meg fogja köszönni és fog tényleg sokáig élni. Nagyszerű dolog ez a distinkció. Nélküle nem lehetne valaki egyszerre erkölcsileg agyonlútvé és erkölcsileg halhatatlan. Nem lehetne valakit ugyanazzal a szájjal átkozni és áldani, nem örülhetnének egyszerre a bukásának és a harminczesztendő jubileumának. Dehát a distinkció létezik: »Hoch Tisza Kálmán!« a multban, »Éljen Tisza Kálmán!« a jelenben. Hogy ez a distinkció pedig magában az emberben nincsen meg, azzal senki sem törődik. Lehet valaki rossz politikus és jó egyházfő, de nem lehet valaki derék ember és becsutott ember. De hát a distinkció megvan és Tisza Kálmánt úgy látják, mint azokat a képeket, melyek messziről halálfejt és közlő boros pinczét ábrázolnak. A jubileumon Tisza Kálmánt közlő fogják nézni.

* * *

♀ **Primadonna-jelöltek.** Minden esztendőben, mikor a kalendarium csinálók jóvoltából augusztus hónapját írjuk, megnyílnak előttünk a népszínháznak különben zárt kapui és mi föl-vonulunk a színpadra, hogy végignézzük és hallgassuk azt a tragikomikus látványosságot, melynek karfölvételi próba a neve. Valahány művelt szobaciczája, életunt szakácsnője, ambiciózus masamódlánya, szentimentális kaszírfrájlája csak van a fővárosnak, az mind ide csöndül ilyenkor, egyéb hölgyemű lények nagy sokaságával egyetemben és neki csesztve szerény kis hangocskáját a zsinórpádlásig, avagy hallhatatlan leheletszerűséget fejtve ki az éneklésben, mindenképen primadonna-jelöltségre aspirál. Istenem, hiszen olyan szép dolog az a színház és olyan édes a

karban lenni! Az embernek nem kell többé ablakot mosogatni, vasalni, csirkét koppasztania, kalapskatulyákat czipelní, kapuczi-
nereket számlálgatnia — hanem odaállhat a világot jelentő deszkákra hússzínű trikóban, kurta szoknyácskában és csak a száját kell eltátnia, hogy a sült paloták és gyémántfüggők belerepüljenek. Ha azután a kis lány jól viseli magát, szorgalmas, tehetséges, akkor saját fogatán hajthat ki a löversenyre és idővel Ischlben nyaralhat. És mindezt olyan könnyű elérni. Csak egy csinos arczoska, meg valami kevés hangocskát kell hozzá. Igen ám, de mikor a rettenetes félelem eltorzítja az arczokat és összeszorítja az ember torkát. Csak a szakácsnék állnak bátran a bíráló bizottság elé, csipőre tett kézzel állítva ki maguknak a születési bizonyítványt: »Rózsabokorban jöttem a világra.« A szobaleányok jelenleg a Pósa-Dankó-féle »Egy csillag sem ragyog már az égen« nótáért lelkesülnek, míg a masamódlányok még mindig azt éneklék! »Ha már enyém a szived.« Az éjjeli kávéházak kaszírfrájláinak van a legnagyobb zencismeretők, ők már a »Madarász«-nál tartanak. Láttunk azonkívül egy fekete kisasszonyt a próba-éneklők között, a kiből egy hölgy-zenekar cimbalom-művésznőjére ismertünk, egy sárga kisasszonyt, a ki az orfeumban szokott kórúst — hallgatni, egy tengerzöld kisasszonyt, a ki »probir-mamzell« valamelyik divatáru kereskedésben és egy biborpiros menyecsét, a ki libát és egyéb rituális élvezeti cikkeket árul a dob-utcában. Az egész nagy hölgyeseregéből alig van kettőnek kilátása arra, hogy kis légvárai füstbe ne menjenek, a többi kénytelen lesz visszatérni az ablakmosogatáshoz, csirkékoppasztáshoz, kalapskatulyához, kapuczinerekhez, míg újra el nem érkezik augusztus hónapja s ők is szerencsét és hangot próbálhatnak.

* * *

☆ **Az első kolera-eset.** Egy ember összeesett a Dohány-utcában. Szemei kidülledtek, teste görcsösen összehúzódott. Nem lehet egyéb kolera esetről. Egy perc alatt 3 mentőkocsit és 25 orvos volt a helyszínén. A beteget a legnagyobb kíméllettel vitték a barakk kórházba. Nagy a sürgés-forgás. Van egy kolera-betegünk! Harmincz ápoló, 18 kórházi szolga áll a beteg rendelkezésére. Az egész kórház az övé. Az orvosok lótnak-futnak, mindegyik más szert hoz. A beteg egy óra lefolyása alatt megivott négy liter valódi ó vörös bort, 3 üveg cognacot, 5 csésze levest. Csitt, csendesesen járjatok! A betegünk alszik, már javuló félben van. Chlopacsek Misut negyednap felgyógyulva bocsátják ki a kórházból. Hiszen kiereszthették volna már másnap is, hanem a doktor urak úgy vélték, ne öntsük ki a piszkos vizet, míg tisztá nincs; ne adjuk ki az egyetlen kolera-esetünket, míg másikat nem fogtunk. Hiába vártak, hát mégis csak utnak csesztették Misut. Az istenadta soha sem felejté el, a míg csak él, milyen jó dolga volt, mikor kolerába esett.

* * *

♂ **Uri sport.** Az egyik híres versenystállót tart és győztes lovai világgá hirdetik a nevét. A másik legújabb szerkezetű társaskocsival ébreszti fel a közfygyelmet. A harmadik saját költségén primadonnákat neveltet. A negyedik, ötödik, hatodik intendansi méltóságra vállalkozik. Akad olyan is elég, aki miniszterségre pályázik. Egyik folytonosan Ázsiába készül a magyarok őshazáját fölkeresni. Pista gróf a német császár nemes sportját honosítja meg: toastozik. Vannak vakmerő lovasok: Pista gróf vakmerő toastozó. Mindenkinek meg meri mondani a véleményét. Pista gróf nem meri magát az ősszel összehasonlítani. Az ősszel, ha baj volt, kardot ragadtak és küzdöttek. Pista gróf, ha baj van, pohárt ragad és toastoz. Mivel tudjuk, hogy Pista gróf toastjaiban mindig szeret magyar klasszikusokból cizálni, engedje meg, hogy legközelebbi toastja számára egy cizatumot ajánljunk neki Petőfiből, amely így hangzik: »Minden Demoszthenesnél szebben beszél a telh.«

* * *

♂ A főtí dal ötven éves jubileuma volt a héten. Vajon hogyan jubilálták, mikor fuxinos borban nem megy fölfelé a gyöngy!

S Z I N H Á Z.

Öt primadonna.

— A népszínház programja. —

— Ugy bizony uram mondá Evva Lajos. Öt primadonnám lesz a jövő saisonban.

Részvétnyilatkozatomat meghatva fogadta.

Öt primadonna nem csekélység. Ime, lássuk őket sorban.

Blaha Lujza. Természetesen a fő-főprimadonna.

Hegyi Aranka, a ki szegény, Reichenhallban betegeskedik.

K. Kopácsy Juliska, a legkedvesebb »Madarászné«.

Komáromi Mariska, aki Santuzza után Milkát fogja énekelni.

Küry Klára, a kolozsváriak enfant gatéja, akinek *A Hét* előlegezte az arczképét. Most beváltani jó egy fényes ígéretet.

Valóságos primadonna-hadsereggel tör a közönségre *Evva*.

Blaha Lujza első uj szerepe a »Spitzer Régi« lesz, *Almásy* Tihamér e zamatos című népszínművében. *Kopácsy* Juliska a »Szerencse fiá«-ban, *Millöcker* operettjében kezdi meg új hódításait, a kis *Küry* Klárka pedig *Varney* vaudevillében, a »Fanchon asszony leánya«-ban mutatja be tehetségét,

Ugy a népszínmű, mint az operette barátai meglesznek elégedve. *Evva* megadja a fokosnak, ami a fokosé és a trikónak, ami a trikóé.

Abonyi Lajos két népszínmű-tervezetet is nyújtott be. *Gerő* Károly bohózatos fővárosi népszínművet írt, *K. Pap* János pedig »Pintyőke« című darabot nyújtott be, melyet azonban át kell dolgoznia.

A népszínművek fő slágerének azonban a *Garay* pályázatból kellene kikerülnie. Nyolczvan darab pályamunka érkezett be és a bíráló bizottságnak, mely *Silberstein* Adolf dr., *Keszler* József, *Benedek* Elek, *Szirmai* Imre és *Evva* Lajos tagokból áll, ugyancsak lesz dolguk, hogy decemberre elvégezzék munkájukat.

Az első operette-ujdonság *Verő* György »Szultán«-ja lesz. Decemberben *Strauss* »Indigója« kerül színre, melynek rossz szövegét *Rákosi* Jenő alaposan átdolgozta.

Január 12-én, a Konti napon, a Királyfogás és a Suhancz szerzőjének »Hegedőse« kerül színre. A szöveg tervezetét és első felvonását még *Csiky* Gergely csinálta meg, de a halál félbeszakította munkáját, *Murai* Károly folytatta, a mit *Csiky* abbahagyott s úgy mondják, pompás szöveget alkotott. A Hegedős czimszerepét természetesen *Blaha* Lujza játssza.

Reprisekép a Koldusdiákat is előadják *Hegyi* Arankával, *Komáromi* Mariskával és *Küry* Klarával.

Állítólag egy új operette is készül. »Prinzessin Else« volna a címe, a szövegét két szellemes bécsi újságíró: *Bauer* és *Wittmann* írja. Az utolsó operette-ujdonság *Forrai* Béla libapásztor leánya lesz, melynek szövegét *Lukácsy* írta.

Ez az operette két okból is érdekes. Először, mert szerzője a nagykorúság privilegiumait még nem élvezzi; másodsor, mert ehhez a darabhoz öt primadonna kell. Valóságos Mannlicher-operette.

Régi szokása *Evvának*, hogy komolyabb darabokat is vesz fel a műsorra. Az idén *Wildenbruch* Haubenerche-jét adhatja elő, *Bubos pacsirta* címmel.

De az is régi szokása a népszínház direktorának, hogy mindig gondoskodik valamiről, a mi biztosítsa a saison sikerét. Az idén *Duse* Eleonora ez a biztosítási kötvény.

Tizenkét előadásra szerződtette a nagy olasz művésznőt, a ki a következő új szerepeket is fogja játszani.

Kleopatra, *Váljunk el*, *Francillon*, *Romeo és Julia*, *Cavaleria Rusticana*, *Odette*, *Frou-Frou*, *Locandiera*, *Denise*.

Október huszadikától, november tizenegyedikéig fog játszani.

— Ön bátor ember! Szóltam a direktorhoz.

— Miért?

— Tizenkét előadásra szerződteti a *Dusét*, pedig a *Pesti Napló* kimutatta, hogy nagyon közönséges művésznő.

— Oh uram, felelte a direktor, jobb szeretem én a közönséges művésznőket, mint a P—i N—ó közönségtelen művésznőit.

Ajax I.

Tatai színház. Mult vasárnap Eszterházy Miklós gróf tatai színházában igen érdekes este volt. A grófnál vendédképen tartózkodó művészek, nevezetesen *Alföldi* Irén k. a. *Szirovatka* és *Hegedűs*, az opera tagjai és néhány bécsi művész és művésznő részleteket mutattak be Smetának mostanában új életre keltett operájából, az *eladott menyasszonyból*, mely az idei saison folyamán a mi operánk műsorán is fog szerepelni. Egy dalt, egy duettet, egy septettet és egy táncrészletet hallottunk, összevágó, gondos előadásban s a hallottak után ítélve, az opera minálunk igen kedvező fogadtatásban fog részesülni. Gazdag melódiákban, izléses instrumentációja és a cseh népdalmotívumok ügyes felhasználása változatossá, kellemessé és érdekessé teszik ezt az operát. Színrekerült még egy »Bayreuthban« című bohózat, a bayreuthi Wagner láznak szellemes, talpraesett persiflageja, melyet a zenének, a legismertebb Wagnermotívumoknak parodisztikus alkalmazása még kacagtatóbbá tett. A zenét *Raimann* E. a tatai színház karnagya állította össze, megtoldva néhány igen kedves önálló részlettel. A szöveg szerzője a színlapon nincsen megnevezve de a közönség zajos tapsaira *Grosz* Károly intendáns köszönetet mondott a »méltóságos szerző« nevében. Az előadást válogatott társaság nézte végig, többek között jelen voltak: *Hohenlohe* Gottfried herczeg, *Eszterházy* Ferencz és Sándor, *Keglevich* Béla, *Bathányi* Elemér, *Lamberg* Ottó, *Pejacsevich* Miklós grófok, *Alszeghi* rendező és *Seidl* felügyelő a m. kir. operától, *Üchtritz* Zsigmond, *Orczy* Béla és *Gyürky* Béla bárók, *Kiss* József stb. mindnyájan mint a gróf vendégei.

Népszínház. Egy ujonnan szerződött tag mutatta be magát szerdán a népszínház közönségének Szép *Heléna* *Orestes* szerepé-

ben. Káldy Mariska kisasszony, egy fiatal szép színpadai jelenség, aki kis szerepében menten megnyerte magának a közönség rokonszenvét. Kellemesen csengő, bár némileg gyöngye hangja van, melylyel nagy izléssel és tanultsággal énekelt. Játékán — különösen az első jelenetben — meglátszott az első fellépés okozta izgatottság, de már a második felvonásban a buzdító taps eloszlott minden lámpalázt. Az első különben nem tartozott a legsikerültebbek közé. Vontatott, sok helyütt hibás volt s néhány szcenikus baklövés is fordult elő. Dicsérőleg fölemlítendő K. Kopácsi Juliska Helenája és Solymosi Calchasa, míg Dárdai Párizsa, bár magában véve egészen megállta helyét, arra emlékeztetett bennünket, hogy mennyivel élvezetesebb ez a szerep, ha Hegyi Aranka játsza.

IRODALOM.

Törs Kálmán. Az *Otthon* új helyiségeinek széles homlokzatára kitűzték a fekete lobogót. Szegény Törs Kálmánt gyászolja. Ám nincs az a tollból élő, tollat forgató ember Magyarországon, a ki nem siratná őt. Egyike volt a legszeretetre méltóbb embereknek. Jó lelkű, békés természetű, hamar barátkozó. Életének nincs egyetlen haszontalan percze sem. A munka töltötte be. Kiváló hirlapíró volt, a Vasárnapi Ujságot pedig tizenkilenc esztendőn keresztül látta el cikkeivel, novellákkal, tárczákkal. Politikai működésében is csak a közvélemény osztatlan rokonszenvével találkozott. Törhetetlenül elvéhez ragaszkodó volt, de harcza — lovagias. Meghalt héthavi betegség, héthavi kínos reménykedés után. Pénteken temették el. Jókai mondott fölötté gyászbeszédet és könyezett. Könyezett mindenki. A helye pedig soká betöltetlen marad. Nyugodjék békében!

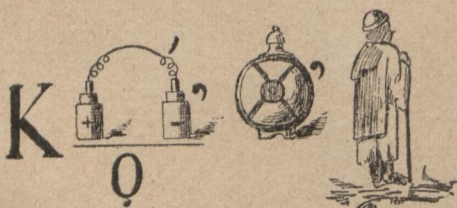
Salamon Ödön. Fiatal író neve ez, aki mögött azonban már egészen tisztességes hirlapírói múlt van. Az Egyetértés munkatársa és tárczaírója. Most egybegyűjti szétszórt novelláit és kiadja egy kötetben. melynek címe: »Józan szerelmesek.« Azokról a szerelmekről szólnak, melyek fájók és intensívek, de nem ölnek. Emberekről, a kik modernnek és inkább az eszükkel szeretnek, mint szívükkel. A könyv október közepe táján fog megjelenni. Előfizetési ára egy forint, mely szerző nevére az Egyetértés szerkesztőségébe küldendő.

KÉPTALÁNYOK.

I.

II.

A 35. számban közölt képtalány megfejtése:

A ki két nyulat üldöz, egyet sem fog.

Budapest, 1892. Nyomatott az „Athenaeum” irodalmi és nyomdai r. társulat betüivel.

Helyesen fejtették meg: Huszár Alice, Petrik Amália, Bányai Róza, Schwarzné Spiegel Lujza, Tornáczky József, Hajós Elemér, Papp Irén, Sebők Antónia, Madarász Jolán, Szabó Atala, Erényi Julesa, Kresz Jenő, Gáspár Anna, Szvoboda Béla, Erdődy Janka, Dömök Arabella, Steingassner Ilka, Pálffy Emma, Vutkovics Zelma, Varga Berta, Havas Eszti, Füredi Aranka, Bodnár Minka, Hentaller Béla, Csató Ilka, Magasi Sándor, Kondor Evelin, Gubicza Irén, Andorfi Amália, Békési Róza, Iharosi Antal, Faludi Gizella, Bálint Irén, Erdéyi Zsuzsika.

(Rovataink egy része térszülke miatt kimaradt.)

Figyelmeztetésül.

Ismeretes ama siker, melyet cognacunk kiváló minősége és gyárunk megbízhatóságánál fogva, nemcsak Ausztria-Magyarországon, hanem külföldön is elért.

Furfangos és találékony kereskedőket ez arra birta, hogy jó hangzású főúri neveket vásároljanak, hogy ily köpeny alatt látszólag szolid, de tényleg csak

papíron létező „grófi cognacgyárakat”

alkothassanak.

Egy újabb ily névvásárlás és küszöbön levő gyáralapítás kényszerít bennünket eme figyelmeztetésre. Tekintve azt, hogy az ily módon alakult cégek törekvése kizárólag

a hiszekeny közönség kizsákmányolására

irányul és hogy ily eljárás a magyar cognacipar életfeltételeit veszélyezteti, kénytelenek leszünk ezen

cognacgyár szédelgést

illetékes helyen feltárni, meg lévén győződve, hogy ezen szédelgők méltó büntetésüket ki nem kerülik.

A gróf KEGLEVICH ISTVÁN-féle

promontori cognac- és borszeszgyár igazgatósága,

Budapestben.

Felölös szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Fekete, fehér és színes selymeket méterenként 45 krtól 16 forint 65 krig, sima és mintázott mintegy 240 különböző fajta és 2000 különböző színben szállít, megrendelt egyes öltönyökre, vagy végekben is postabér- és vámmentesen HENNEBERG G. (cs. és kir. udv. szállító) selyemgyára Zürichben. Minták posta fordultával küldetnek. Svájcba címzett levelekre 10 kros bélyeg ragasztandó.

1

COGNAC

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN PROMONTOR,

mely kizárólag csak a legmagasabb kitüntetések nyerte, saját-töltésű palackokban mindenütt kapható:

1061

A gróf Keglevich István-féle
promontori cognac-gyár igazgatósága Budapestben

